

אונקלוס

ויקרא ט שמיני

קכג

1

אליכם: ה ויקחו את אשר צוה משה
 אלפני אהל מועד ויקרבו בלהעדה
 ויעמדו לפני יהוה: ויאמר משה זה
 הדבר אשר צוה יהוה תעשו וירא
 אליכם כבוד יהוה: ויאמר משה אל
 אהרן קרב אל המזבח ועשה את

יקרא דיי מתגלי לכון: ה ונסיבו
 ית די פקיד משה לקדם משכן
 זמנא וקריבו כל בנישטא וקמו
 קדם יי: ויאמר משה דין פתגמא
 די פקיד יי תעבדון ויתגלי לכון
 יקרא דיי: ז ויאמר משה לאהרן
 קרב למדבחה ועבד ית חטאתך

ות עלתך וכו'
 ועבד ית ק
 עליהן כמא ז
 אהרן למדבחה

לכך נבחרת (ח)
 ואת עלתך. ה
 וכבש"י, כל מקו
 שינוי נוסחאות האיל.
 העם, הגם שאמר
 מקום שאמר עג
 נינהו, לזה כללם:
 למדין (מ"ל). ומ
 עין רואה ולכ שז

רש"י

לקח בהיר

חובה ליום זה (ח"ט: א) קרב אל המזבח. שהיה
 אהרן צוב וירא לגשת"י, אמר לו משה למה אתה צוב
 הלא מיתור אומרו קרב אל המזבח, הלא
 גם אם יאמר עשה את חטאתך יש במשמעו שיקרב, ומה
 נראה בולט שהיה ירא וצוב, צ' דברים, שמחמת רוב
 ענותו הגם שהלך לא הלך בהתרגשות רק בצושה וזיראה, וכאשר ראה זאת משה רצה לחזקו ואמר לו בשלמא אם מעמך
 תקרב יש לך להתיירא ולהתבייש ולומר מי אנכי, אבל לא מעמך הוא אלא לכך נבחרת פי' חיווך אתה עושה וליווי הוא ואין

אור החיים

ה. ויקחו וגו' אשר צוה משה. אמר אשר צוה
 משה"י, יכוין אל אהרן גם כן שלקח
 את אשר צוה, ואינו יולא ממשמעות מעשה
 ישראל"י שהגם שמפי אהרן נאמרו להם הדברים
 אהרן עלמו מפי משה אמרם, ואילו אמר הכתוב
 אשר צוה אהרן חין במשמע אלא לקחת ישראל ולא
 לקחת אהרן. עוד אולי שנתכוון באומרו אשר צוה
 משה כי לזד מזאת משה לזד עשו הדבר הגם שלא
 היתה ההצטחה הרשומה במאמר"י:
 ו. זה הדבר וגו'. לריך לדעת מה הוא הדבר.
 ורש"י פירש על הקרבת אהרן. ואין זה פשט
 מאמר הכתוב שאמר תעשו"י, ונראה שיכוין לומר
 על המעשה שהזכיר הכתוב בסמוך"י דכתיב
 ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ה', דקדק הכתוב
 לומר לפני ה' ולא אמר לפני אהל מועד, גם לא
 היה לריך לומר שהרי אמר בסמוך ויקחו וגו' אל

פני אהל מועד, אלא ירצה לומר שהכינו עלמם
 צורך השלימות והמושכל והערכת עמידתם שהיא
 לפני ה"י, ובחינה זו היא השגת תכלית השלימות,
 כמאמר דוד (תהלים ע"ז) שויתי ה' לנגדי תמיד כי
 צוה לא ימוע מימינו שהיא התורה, כי חין ישיבת
 האדם ותנועותיו וכו' כשיצתו וכו' לפני מלך ומכל
 שכן לפני מלך מלכי המלכים, וכשהשכיל משה
 במעשה זה אמר להם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו
 פירוש צוה ה' שתעשו אותו, שתהיו תמיד מעריכים
 דעתכם כי אחס עומדים לפני ה', וירא אליכם
 כבוד ה"י. עוד יכוין בכלל אומרו לפני ה' שלא
 היה מסך מצדיל בינם לבין ה"י, כדכתיב (ישעי'
 י"ט) עונתיכם היו מצדילים וגו', חס יגיד שהיו
 שלמים עם ה' וכפי זה ידוייק על נכון אומרו זה על
 מעשה האמור בסמוך. אחר שכתבתי זה צא לידי
 מדרש ח"ל (צמד"ר נשא י"ב ח') חס לשונם זה

אור בהיר

יט) הלא אהרן צוה אותם. פי' גם מעשה ישראל שלקחו הקרבנות נכנס במשמעות אשר צוה משה. כא) כי היום ה' נראה
 וגו'. כב) שפי' תעשו שישראל יעשו, ודבר זה משה עשה לקרב אהרן, והיל"ל נעשה או אעשה. כג) ר"ל גם צוה מדוייק
 פירושינו יותר מפי' רש"י ז"ל, שפירש "זה" מראה באצבע על הדבר שהיה לפניו, והקרבת אהרן אינו מוזכר בסמוך לו, וכמו שביאר
 רבינו המחבר יותר בדרך הכי'. כד) פי' כמו שראוי וכוון לעמוד לפני ממ"ה הקב"ה. כה) שהיה לכם השראת השכינה בכל
 עת ובכל זמן. כו) שעשו תשובה שלימה.

הדבר מה הוא
 זה הדבר אשר
 סתומים וחסומ
 או באותו יום ז
 ערלת לבם ש
 אזיכים שצמתי
 למול ערלת לב
 דבריו עלמם.
 (ח"כ כאן) חס
 לישראל אותו
 כלכם ביראה ה'
 וכו' ותהיה עז
 את ערלת לב
 כבוד ה'
 ז. וכפר צע
 אה

ללד כי העא ו
 שאמרו לו (ח)
 כז) אפשר שכווני
 ככ

קרב אל המזבח - פירוש באצבע דצוק הטהרה החשובה ואמרו

לכון: ה ונסיובו
ה קקדם משכן
כנישתא וקמו
לשה דין פתגמא
רון ויתגלי לבון
גר משה לאהרן
עבר ית חטאתך

אל המזבח. שהיה
זשה למה אתה צום

לו בשלמא אם מעמך
עושה וזיווי הוא ואין

לומר שהכינו עלמס
רכת עמידתם שהיה
גת תכלית השלימות,
זו ה' לנגדי תמיד כי
יתורה, כי אין ישיבת
ו וכו' לפני מלך ומכל
יס, וכשהשכיל משה
בר אשר לזה ה' תעשו
שתהיו תמיד מעריכים
לפני ה', וירא אליכם
לומר לפני ה' שלא
הי' כדכתיב (ישעי'
ז וגו', חה יגיד שהיו
ק על נכון אומרו זה על
ה שכתבתי זה צא לידו
"צ ח') חה לשונם זה

ה (בא) כי היום ה' נראה
בג) ר"ל גם צוח מדוייק
מחכר נסמך לו, וכמו שביאר
זהיה לכם השראת השכינה בכל

אונקלוס

וית עלתך וכפר עלך ועל עמא
ועבר ית קרבן עמא וכפר
עליהון כמא די פקיד יי' ה וקרב
אהרן למדבחה ונכס ית עגלא

רש"י

לכך נבחרת (ח"ס) את חטאתך. עגל בן בקר:
ואת עלתך. חיל*: קרבן העם. שעיר עזים ועגל*
וכבש", כל מקום שנאמר עגל בן שנה הוא (ח"ס ד"ד -
שינוי נוסחאות האיל. עזים ועל וכבש, כל

הדבר מה הוא זה הדבר על המילה כמה דתימא
זה הדבר אשר מל יהושע עד כאן. ודברי המדרש
סתומים וסתומים, וכי באתו יום מל אותם משה,
או באתו יום לזה על המילה. אכן הכוונה היא על
ערלת לבם שהוא דבר המבדיל בין ישראל ובין
אזובים שצמטים, גם מרחיק חימתו מלבם, ולזה
למול ערלת לבם וצוה יראה"י להם כבוד ה', והם
דברינו עלמס. שוב צוה לידי מדרש אחר צילקוע
(ח"ס כאן) חה לשונם זה הדבר, אמר להם משה
לישראל אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם ותהיו
כלכם ציראח אחת ובעלה אחת לשרת לפני המקום
וכו' ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו דכתיב ומלתם
את ערלת לבבכם וגו' ואם עשיתם זה וירא אליכם
כבוד ה' עד כאן, והם דברינו עלמס:

ז. וכפר צעדך וצעד העם. משמע כי כפרת
אהרן נוגעת גם לעם"י. והעעם הוא
ללד כי חטא אהרן ישראל היו לו סיבה לחטוא
שאמרו לו (תשא ל"ב א') קום עשה לנו וגו', וכל

ויקרא ט שמיני

קכד

2

חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך
ובעד העם ועשה את קרבן העם
וכפר בעדם כאשר צוה יהוה: ויקרב
אהרן אליהם וישחט את עגל

לקט בהיר

מסרבין לגדול, וכמשל ח"ל בח"כ (רא"ם): ז) ראונו
לומר, שלא תאמר חטאתך ועולתך זה פר ואיל של מלואים
שהקריבו בכל ז' ימים ועמה יתוסף עגל ואיל, זה אינו,
שהלא כתיב שנעת ימים דוקא: ח) פי' הכל נכלל בקרבן
העם, הגם שאמר לשון יחיד, ששם קרבן שם כולל על הכל, וא"כ הא גופא קשיא למה פרט באהרן וכלל בעם, לזה תירך כל
מקום שנאמר עגל, בן שנה הוא, אבל איל הוא בן ז' שנים לזה חלקם לבדם, משא"כ שעיר עזים ועגל וכבש כולם בני שנה
וינהו, לזה כללם ביחד, וא"כ קשה שאם כל עגל פירושו בן שנה למה לומר ועגל וכבש בני שנה, ותירך שדוקא מכאן אנו
למדן (מ"ל). ומה שהשמיע רש"י השלמים והמנחה אפשר משום שאינם באים לכפרה כלל משא"כ העולה, אבל חוץ מזה
עין רואה ולב שומע שפירוש זה מלא דחקות כמוכן, ויש אומרים שצריך להיות נקודה המפסקת בין חטאת "עזים" ובין חטאת

אור החיים

עוד שלא נתכפר אהרן ישנו החטא לעושהו ולמסב
עושהו"י), ואחר שנתכפר נתכפרו שניהם, לזה אמר
לו וכפר צעדך וצעד העם:
ח. ויקרב אהרן אל המזבח. ירמח לדבריהם
ז"ל שאמרו (ירושלמי מכות פ"ב
ה"ו) שאנו לנביאה חוטא מה עושו אמרה הנפש
החוטאת היא תמות, וללד רחמי ה' אמר יצא
קרבן, שעיקר מטעם הקרבן היא מחשבת המקריב
כי הוא החייב בכל המעשה אשר יעשה בקרבן
ההוא לחצה ולהשרף על האזנים, והיחה לו
מחשבה זו לכפרה, והוא אומרו ויקרב אהרן אל
המזבח פירוש הוא עלמו הכין לשום אשם נפשו,
וקרב למזבח פירוש לחיבה לאזנים, ועשה השחיטה
במקומו לעגל ללד רחמי ה' שנתרבה להביא חליפתו.
וראיתי לתת לב צענין לפי מה שקדם לנו (תנחומא
שפטים) כי נשבע ה' להעמיד העולם וצוראיו
צמשפט, וכל האומר הקצ"ה ותרו יותרו בני מעיו
(ירושלמי שקלים פ"ה ה"א), אם כן אם הנפש

אור בהיר

מלשון יראה ופחד. בח) שהרי בקרבן העם אמר עוד הפעם וכפר
ל) וכי השחיטה אלל המזבח, ולא היל"ל ויקרב אלא אחר קבלת הדם.
בב) כענין לפני עור לא תתן וגו'.

3

76

(ז) וטעם קרב אל המזבח, ויקרב אהרן אל המזבח וישחט, על דעתי בדרך הפשט יאמר: קרב אל צפון המזבח ועשה שם החטאת והעולה, כי שחיטתן בצפון, ואמר משה בן בן־ך קצרה שפבר דע אהרן זה. אבל בתורת כהנים (כאן) נתעוררו רבותינו בזה ואמרו: משלו משל למה הדבר דומה, למלך בשך ודם שנשא אשה והיתה מתבלשת מלפניו, נכנסה אצלה אחותה, אמרה לה, אחותי למה נכנסת לדבר זה לא שתשמישי את המלך, הגיסי דעתך ובאי שמישי את המלך. כך אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי למה נבחרת להיות כהן גדול לא שתשרת לפני המקום, הגס דעתך ובא ועבד עבודתך. ויש אומרים, היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו, נכנס משה אצלו אמר לו, אהרן אחי לא תירא ממה שאתה מתירא, הגס דעתך ובא קרב אליו, לכך אמר: קרב אל המזבח. ויקרב אל המזבח, בוריות.

וטעם וכפר תחלה את חטאתך שתעשה קרבן העם (זי) מלבד עלת ה עלת הקמח ו לא הצרף ל וקדוע שלא פטרו: ובתורת כהנים אם ללמד שאם לא העלה ויעשה כמשנ ששתי מנחות היו ל

וטעם דבר זה, כי בעבור שהיה אהרן קדוש ה', ואין בגופו חטא וזלתי מעשה העגל, הנה החטא שהוא קבוע לו במחשבתו, פענן שנאמר (תהלים נא ה): וחטאתי נגדי תמיד, והיה נדמה לו כאלו צורת העגל שם מעבב בכפרותיו, ולכך אמר לו הגס דעתך, שלא יהיה שפל רוח כל כך שפבר רצה אלהים את מעשיו. ואחרים מפרשים שהיה השטן מראה לו כן, כמו שאמרו שם: אהרן אחי, אף על פי שנתרצה המקום לכפר עונותיך צרף אתה לתן לתוך פיו של שטן שמא ישטינך בביאתך למקדש וכו'. בתורת כהנים (כאן).

וההסבר של וכפ כל הקרבנות, ועשה ת העם, דהיינו, ועשה אה על החייב (יומא מג:). (יג) המציאו*.

טוב ירושלים

לפי דרך הפשט אמר מרעה: קרב אל צפון המזבח. לדעת ר"ל התבייש אהרן לגשת אל המזבח מפני מעשה העגל, ולכן הוצרך מרעה לצוות לו קרב אל המזבח.

(ז) קרב אל המזבח*. (ח) ויקרב אהרן אל המזבח וישחט. בדרך הפשט אמר משה לפי דעתי כך: קרב אל צפון המזבח ועשה שם את חטאתך ואת עולתך, כי שניהם שחיטתם בצפון, ומשה אמר זאת בדרך קצרה מפני שאהרן כבר ידע זאת*.

ויקרב את הע הפשט: ויקר

וכבר הרגישו רבותינו בת"כ (כאן) בזה ואמרו: משלו משל, למה הדבר דומה, למלך בשך ודם שנשא אשה והיתה מתביישת מפניו, נכנסה אצלה אחותה, אמרה לה, אחותי למה נכנסת לדבר זה לא שתשמישי את המלך, הגיסי דעתך ובואי שמישי את המלך. כך אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי, למה נבחרת להיות כהן גדול לא שתשרת לפני המקום, הגס דעתך ובא ועבד את עבודתך. ויש אומרים שהיה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו, נכנס משה אצלו אמר לו, אהרן אחי לא תירא ממה שאתה מתירא, הגס דעתך ובא קרב אליו, לכך אמר: קרב אל המזבח. ויקרב אל המזבח, בוריות. עכ"ל.

(זי) מלבד עולת הבקר התמיד ולא היתה ומה שלא היה צו את יד הכהנים, ומוכן כ ובתורת כהנים אנ לא מצא מנחה יביא בו למה נאמר: ויקטר על בפני עצמה. עכ"ל.

והסבר הדבר*, מפני שאהרן היה קדוש ה', ולא היה כנפשו שום חטא חרץ ממעשה העגל, לכן היה חטא זה קבוע לו במחשבתו, כמו שנאמר: וחטאתי נגדי תמיד (תהלים נא ה), והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם ומעכבת את כפרותיו, לכן אמר לו משה: הגס דעתך, אל תהיה שפל רוח כל כך, כבר רצה ה' את מעשיך.

וכפר בעדך וכעד העם, זה כמו שאמר מיד אחרי זה: בעדם.

וה"ש אומרים" מפרשים שהשטן הראה לו צורה זו, כמו שאמרו שם* שמה אמר לו: אהרן אחי, אעפ"י שנתרצה המקום לכפר עונותיך צריך אתה לתת לתוך פיו של שטן שמא ישטינך בביאתך למקדש וכו'.

פני ירושלים

(ז) קרב אל המזבח. לכאורה צווי זה מיותר, והיה די לומר "עשה את חטאתך". וכן בפסוק הבא היה די לומר "וישחט אהרן".
זאת. אך לפי פשוטו צוהו לגשת אל המזבח. לכן

מביא רבינו את הת"כ. והסבר הדבר, מדוע התבייש אהרן לגשת אל המזבח.
שם בת"כ ריש שמיני על הפסוק: ויאמר אל אהרן קח לך עגל.

(יג) המציאו. כפירוש ר שהוא לשון מקרה הנמצא חמינו. [אך בת"א שלפנינו (זי) מלבד עולת הבקר. הפסוק צריך להשמיענו אז

שעיר עזים לחמאת וענף (א) שהם השתחוו ועבדו והוצרכו להביא גם
 שעיר לחמאת ופר לעולה כדכתיב בפי' שלח לך והי' אם (ב) מעיני העדה
 וגר' לכן גם הם הביאו ענף (ג) שהוא במקום פר (ד) רק שהם (ה) עדיין
 היו צריכים גם פרה אדומה לכך מטעם תבא אמו ותקנה וכו': שעיר עזים
 (ו) על שם וישחטו שעיר (ז) עזים, לחמאת (ח) על שחטאו בשפתותיהם
 לומר אלה אלהיך, שלזה יתכן חמאת כענין לא (ט) חטא איוב בשפתיו,
 ועולה על שהרהרו (י) וחשבו בלבם כדכתיב העולה על רוחכם, מהריר
 יעקב: וענף וכבש בני שנה, פרשי כף מקום שנאמר ענף הוא בן שנה,
 וקשה דנימא ליהוי בן שתי שנים עד שיפרט לך הכתוב שנה כמו שפרט
 לך באן (כא) כדאמרין לענין עדות שב"מ שנאמר עד משמע שנים עד
 שפרוט הכתוב אחד, וי"ל דמשמעות ענף בעצמו אינו כ"א רך בן שנה
 לאפוקי עד משמע שפיר שנים כיון שאין עדות פחות משנים, מהריר יעקב:
 קרב אף המזבח (כב) לבאו תנין על הקרף של קרב מפני שנרמו לו קרני →

רזא דמאיר

בס ופי' יאיר עיני בחורמו הקדושה. (א) כוננו לפרש אס הביאו שעיר למה לריכים
 ענף (ב) פי' כוריות ז' ע"ב דילוף מעיני מעיני ועי' פירש"י שם ד"ה וכו'. (ג) כי
 שור בן יומו קרוי שור כבשים ב"ק ס"ה ע"ב ועי' ש"ך חו"מ ס"י שניג וכ"ה בירושלמי
 נזיר פ"ה ה"א וכ"ה בתלמי וימירו את כבודם בהבניה שור דקאי על חטא העגל.
 (ד) וקשה לי דאם שור בן יומו קרוי שור א"כ ה"ה פרה בת יומה קרוי פרה א"כ
 איך אמרו חז"ל צריש מס' פרה ובתנחומא סדר הקת עגלה בת שנה פרה בת שתי
 אפ"ל משום דפרה אדומה היא צאה משום תבא אמו ותקנה לואת בנה וכ"ז אה"ל
 רק בת ב' שנים צאופן שראוי להיות אס וע"כ אמרו בספרי זוטא פרה ולא עגלה
 לפיכך אין לוקחין עגלה ומגדלין אותה והיינו משום דהקפידה הסורה ליקחנה בשעה
 שראוי תיכף להיות אס. (ה) כוננו דכיון שהעגל במקום פר א"כ פרה אדומה למה ה"י
 לריך ע"כ פי' וכו'. (ו) בפי' וישב במחירת יוסף כתיב וישחטו שעיר עזים ויטבלו
 את הכתונה בדם והטעם משום דדמו דומה לדם האדם כמו שפירש"י שם ועפ"ז
 אפ"ל דענין הקרבת שעיר עזים מלבד שיש בו סוד נעלם י"ל כיון דדמו דומה
 לדם אדם ידמה לו כאלו מדמו נהקרצ לגבי מזבח, אבל אה"ל"כ דא"כ מדוע
 לא פירש כן רק פירש משום וישחטו שעיר עזים, ויש לומר דאי משום הטעם
 הכל"ה היה לריך להיות כל קרבי' שעיר עזים ועוד דבגישין פי' הנוקין אמרו
 אייתי עזים וכבשים ולא אדמו, אך אטפי"כ אפ"ל דלעולם כפירש"י שדמו דומה
 לדם האדם רק שא"א כי"כ בנקל להכיר החילוק, וכוננו בלמה כניל שידמה האדם
 באלו דמו הקריב ע"ג המזבח. (ז) כוננו כמו בהם שהיו משקרים לאביהם ואמרו זאת
 מלאנו, כן צוה היו משקרים לאביהם שבשמים בלמה אלה אלהיך ישראל. (ח) כוננו
 אטפי"כ שהוא לאו שאין בו מטעם רק דיבור בעלמא ואיך יקרא בשם חמאת ע"כ פ'
 וכו'. (ט) והיינו עפ"מ בסנהדרין דס"ה עקימת שפתיו הוי מעשה וכן בשבת ק"ט דיבור
 כמעשה כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו. (י) כ"ה בירושלמי יומא פי' ויקרי פי' ארשביי
 לעולם אין עולה צאה אלא על הרהור הלז וכו' כמ"ש והטולה על רוחכם. (כא) כ"ה
 בש"ס סוטה ד"ב ע"א. (כב) ק"ל למה הולך משה לומר לאהרן קרב ומדוע לא קרב
 אהרן בעלמו הלא זריון מקדימין למות כדאיתא בפסחים ד' ע"א ועי' חוסי' מגילה דף
 ז' ע"ב ד"ה מסתבר דאף דאין מעבירין על המלות הוא מדאורייתא, ואפי' לדעת
 י"ג 19 1

עב ומזין
בות: ביר
יצווי:

השמיני:

ריח ניסן
דו די'פינן
ז ניסן והי'
ויעשו (א)
דענו כ"א
וקשה (מ)
ז (ס) וי"ג
פר: קהו

יל סה"ל
ש וכן ביר

זוטא חבנו
ו דרשין
ז ולמה לא
על ענין
הבא טל
על למעלה
אומר בפי'
מדוע לא
(ד) בש"ס
סי' כ"ט.
פי' ויקרא
ז' שרשו
ז' במשנה
י פי' ראה
ווי' שעיר,
אהרן חג
דא"ר פ"ד
עבדי לי
בזיר כ"ג
מאיר על
א"כ איך
זה כהודי
כ"ה

ספר פננה רזא

רבינו יצחק ל"ר יגוצב הלוי ז"ל

5

מוכה (כ) כקני שור ונתיירא לנשת (ובמחילה מכבוד בעל שמועה ור דמה ענין התנין לזה ובפרט למלת קרב, ויותר מזה למה על הקרף (כד) בפרמיות, ויותר היו ראויין למלת מוכה ולכל די אותיותיו, אלא שבאו התנין האלה לשניתן בזה כבוד כתר כהונה וקדושתה שהרי נאמר לו קרב מפני שהי ברש לנשת וליטור הכבוד ונסוג אתור וא"ל משה קרב לכך נבחרת, ונתקרב ובא אח"כ ליטור כתר כהונה בקריבה זו לכן במלת קרב ובאות היותר ראשון לקריבה יתכן לעשות תנין וכתרים, ועוד שהקרף הוא גומריקון קדושה שנקרב לקדושה לכן ראויים התנין על הקרף) ואת הבשר ואת העור שרף באש, פירשי אין לך חטאת היצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים (כח) וקשה הרי פר בהן משוח שהוא חטאת היצונה ונשרפת, ו"ל דשאני בהן משוח מטעם שכתבנו לעיל אצל (כ) מנחת בהן בליף תהי, וכשם שמשום ההוא אין מנחתו נאכלת כך ראוי בחטאתו ומשם אין ראוי ואותה לא בא רש"י לשפור, מהר"ד משה, אבל קשה שהקביה צוה לו מתולה לשחוט שור וא"ל לשלמים ואח"כ צוה לו את המנחה ברכתיב לעיל

רזא דמאיר

סרדניז בשו"ס החדשות סימן תקפ"ט דהא דילפינ במכילתא מוסמרתס את המלות כשם שאין מחמילין את המלות כן אין מחמילין את המלות וכמ"ס רש"י ז"ל יומא ליג פ"א, אינו אלא דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ג"כ קשה כי הלא הקרבה הוא מלוה דרבים לזכות סרבים וזכות סרבים חלוי באהרן ואימא בכרכוס מ"ז פ"א דר"א שחרר עבדו לסגלים לעשרה אפי"ג דמסחרר עבדו עוצר בעשה, והרי חפלה גופה הוא מדרבנן כדעת רש"י וסו"ס ברכות כ"י ברכות כ"י ע"כ עכ"ז שחררו משום מלוה דרבים, אי"כ מדוע כ"י לריך חשה לומר לו קרב שנוהה ש"י מחטלל במלוה דרבים ע"כ פ"י וכו'. (כג) כן הביא הרמב"ן ז"ל בשם הס"כ בשם י"א ש"י אהרן חפלה דרוה את המזבח כחכנית שור, ופ"י רבינו דסיינו שקרני המזבח נדמס לו כן, אמנס הרמב"ן פ"י בעבור שלא ה"י לאהרן שום חטא זולתי מעשה העגל ע"כ ה"י החטא שהוא קבוע לו במחשבתו כמ"ס ומסאמי נגדי תמיד ופ"י נדמס לו שלורת העגל שם מעכב בכפרותיו, וכדעת זקנים פ"י ש"י השמן מלאה לו דמוס עגל ע"כ ירח שא"ר לעבודה, אבל עדיין לא נתיישב לי הלא כל שבט לוי לא חטאו בעגל כדאיסא ביומא ס"ז ע"כ וכ"ש אהרן ומה שפשה העגל כבר אמרו במ"ר פמ"א ותדא"ר פ"ד וסנהדרין ו' פ"א שירא שלא יכרכו כחו סהרגו לחור, ומה שאמר חג ל"י מחר אמרו בויק"ר פ"י ס"י ג' שטנפו לסקביה אי"כ ידע אהרן בנפשו שהוא לדיק בזה שלש"ש נחכוין, ואפ"ל לפמ"ד בש"ס יומא פ"ז פ"א פ"ד חילול ה' כגון אלא וכו' וכ"כ הרמב"ם פ"ח מהי"ס"ס פ"ח ס"ב שאם אדם מפורסם במסירות עושה דברים שבכריות מרגינס אחריו אפי"פ שאין בהם עבירה כר"ז חילול א"ה ס"י, אי"כ מי לנו גדול מאהרן שאפי"פ שהוא כוון הכל לש"ס מ"מ שבכריות סיו מרגינס אחריו שפשה את העגל ופ"י חילול ה' ע"כ ה"י ירח להקרב אל המזבח, וכוונתו שכניו יסקרבו למזבח ש"ס סיו נקיים מחטא הכ"ל ע"כ ל"ש בזה אין מחמילין את המלות וכמ"ס הגר"א בלוח ה"י חכ"ז ס"ק ב' שבאם אח"כ יעשה המלוה בסיודו יומר ל"ש אין מחמילין את המלות ואין להאריך כאן יותר. (כד) אפ"ל מש"ס סתנין בא"ס סק"ף משום דאום ק' מורס על הקרבן כדאיסא במ"ס מעשר שני פ"ס מ"א ומש"ס רמז לו קרב בחגין של סק"ף להקריב קרבן. (כה) ע' ש"ס הוריות דפר כהן שמוח הוא במקום חטאה קבועה דיחיד. (כו) לפ"ל כפ"י לו בפסוק וכל מנחת כהן

ובצ"אורי

בזאת הפרשה בדברי משה אל : שהקריב תחלה את המנחה ואח"כ הי הציווי (כ) כאשר עשה אהרן ד המנחה שייכה אל העולה בכ"ס בכו תמיד והקרבתם אשה עולה וגו' וכ וגו' וכן בול"ס) רק שמשח הזכיר כ וכבש שור וא"ל ואח"כ המנחה, לוי : לעצמו ולא בל"ץ עם חטאת ועולו הפסק בנתיים דהיינו המנחה : למערת משני המעמים) : ויעשה כמ' בויקרא, ותימה אימור כמשפט עולר דכיון דאותה המיוחדת לו אינה מסו סתם כמשפט ולאפוקי עולת נדבה וידועה היא, אבל קשה היאך מצינו דמעון סמיכה כמותה הא היא קרא א בקרבן צבור, וגוכל לומר (יא) דהורו משפטה חוץ מסמיכה קאי דלשון בעצמה כגון לענין הפשט ונתוח וזר הלשון נופ"ל על הסמיכה שאין זה כ ולא יפול בזה לשון ויעשה בכינוי ד למעום מעם הלשון : וישא אהרן א וגו' (יב) דע"ל א"ו ג' קרבנות שייכה נגד החטאת שישמרם מחטוא לו כד פניך א"יך, נגד העולה, שיאיר לו השלמים : הגוף אהרן תנופה (יד) נשיאת כפים שתהא בנענוע לבל ר' להורות (לו) על ידו ש"ל הקב לברכה על ידם (ול"י נראה דכתיב

רזא

ובצ"אורי סס. (כז) עפ"י לא קשה עוד קושיי פ"י כן ע"פ הש"ס בילה כ' ע"כ. (כט) סח ד' וע"פ פירשי בילה כ' פ"א ד"ס ויעשה. מזה בחוס' בילה עס ד"ס למד, ובשפ"ח שפירשי ברכה כהניס ולא"כ מפרש יברכ מנין של ברכת כהניס משום שאלו הכרכו בבעה"ט ובס' קטרת סמים כאן וישא עס וכן אי"ס ידיו א"ל הע"ס ויברכ"ס בנימט' בנימטריא חטא"ס. (ל) וע' מזה כפ"י ו כאח"ו ובצ"אורי סס. (לד) סמוכין מן הס (לה) פ' קדושין י"ח וסוכה ו' ע"כ דר"ש למסורת וק"ל הלכה כרבים ע"כ דרש רב

שמיני

א ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל:

השמיני קרא משה¹. בגימטריא היה ביום ראש חדש ניסן (מו"כ)². ויהי ביום השמיני. אמר משה לפי שסרבתו ז' ימים בסנה לא זכיתי לשמש אלא ז' ימים (ויק"ר י"א ו)³.

ב ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימים והקרב לפני יהוה:

עגל בן בקר. בגימטריא לכפר חטא העגל (מו"כ)⁴.

ג ואל בני ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימים לעלה:

ועגל וכבש. כבש לכבוש מעשה העגל (עי' פסיקתא רמתי טו)⁵. ואיל שהיה מרקד לפנייהם כאיל (מנחום ט"א יט)⁶, והיינו דכתיב (תהלים כ"ו ו) וירקידם כמו עגל.

ד ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך וכעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה יהוה:

קרב אל המזבח. ב' תגין על רי"ש^א, שהיה אהרן מתבייש ואמר היאך אקרב. ואמר לו משה אשרי תבחר ותקרב (תהלים ס"ה ה, ועי' מנחום ל"ו ט) קרב כי כך בחר ה' (מו"כ)⁷. ועוד שנראה לו המזבח כקרני השור בשביל חטא העגל (ס"ס)⁸.

א. בכת"י מונט: על הקרב. ועין בהערות.

1. כ"ה בדפוס. ובחומשים "ויהי ביום השמיני קרא משה" והוא טעות כי "ויהי ביום" אינו מן המנין. "ויהי ביום השמיני" בני "בחדש ניסן היה" (מזמרת הארץ).
2. אין אנו יודעין אם שמיני למנין אם שמיני לחדש, כשהוא אומר (לעיל ח, לג) כי שבעת ימים ימלא את ידכם, הוי אומר שמיני למנין.
3. א"ר שמואל ב"ר נחמן כל ז' ימי הסנה היה הקב"ה מפתה את משה שילך בשליחותו למצרים וכו' אימתי פרע לו וכו' ר' חלבנא אמר כל ז' ימי המילואים היה משמש בכהונה גדולה וכסבור שלו היא [שעל ידו תשרה השכינה. מ"כ]. ב"י א"ל לא שלך היא אלא של אהרן אחיך, הה"ד ויהי ביום השמיני ע"כ. וזה"ש רבינו "לא זכיתי לשמש אלא ז' ימים" דהיינו כל אותם הימים שלא היו צריכים להשראת השכינה, אבל ביום השמיני נצטוה למסור העבודה לאהרן כי רק על ידו תשרה השכינה.
4. יבא עגל וכפר על מעשה העגל. ומה דלא אמרינן בזה "אין קטיגור נעשה סניגור" (עיין ראש השנה כו, א) עיין כרא"ם שהאריך בזה. ובגור אריה ביאר דזה לא שייך אלא אם הדבר בא לענין אחר, אז יש לחוש שלא יתעורר עליו הדין ממקום

87 ויא היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתירא ממנו. א"ל משה, אחי ממנו אתה

- אחר. אבל אם הדבר בא לכפרה על החטא עצמו, אזי אדרבה כמה שקלקל, בזה יש לו לתקן.
5. כבשים (כמדובר כח, ג) ב"ש אומרים שהן כובשים עונותיהם של ישראל כד"א ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו וגו' (מיכה ז, יט). ועיין לעיל פ' ויקרא הערה 35 משי"כ מס' משך חכמה.
6. ויצא העגל נוער כשהוא מקרטע. ומה שהביא רבינו הפסוק "וירקידם כמו עגל" ר"ל שגם העגל מרקד כאיל ועל כן הביאו איל להזכיר מעשה העגל.
7. אשרי אהרן בכפלים שבחרו הקב"ה וקרבו וכו' ומנין שקרבו שני ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך. לכך דוד משבחו ואמר (תהלים ס"ה) אשרי תבחר ותקרב ישכון חצרך. ובתו"כ: קרב אל המזבח משל למה"ד למלך בשר ודם שנשא אשה והיתה מתביישת מלפניו ונכנסה אחותה אצלה, אמרה לה על מה נכנסת לדבר זה אלא שתשמשי את המלך, הגיסי דעתך ובואי ושמשי את המלך. כך אמר משה לאהרן, אהרן אחי על מה נתבחרת להיות כהן גדול אלא שתשרת לפני הקב"ה, הגס דעתך וכו' ועבד עבודתך.

וכפר. ד' תרי הכא. ו. ואידך וכפר עליהם (נמזני ז יא) גבי קטרת. וכפר על חטאתו (מלוי עט ט). לומר כמו שקרבן מכפר על חטא כן קטרת מכפר על חטא (ונמס פמ:).¹⁰

טו ויקרב את העלה ויעשה כמשפט:

ויעשה. ב' במסורה. הכא. ויעשה כמשפט. ואידך ויעשה לאיש הבא אליו (ש"ז יז ד) גבי דוד בענין ולרש אין כל כי אם כבשה (שס טס ג). פירוש ויעשה כמשפט שהוא בעצמו חרץ משפטו, ואת הכבשה ישלם ארבעתים (שס טס ו).

כא ואת החזות ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה לפני יהוה פאשר צנה משה: כב וישא אהרן את ידו וידיו אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה והשלמים:

תנופה. וסמך ליה וישא וגו' ידיו. שהנושא כפיו צריך להניף בידיו¹¹. וישא אהרן את ידיו. בגימטריא זכה במתנת כהנה¹² (מו"כ).

ב. בדש"י: ג. הכא... ועין בהערות. ג. כיה בפי' הרוקח עהית 'כהנה' (חסר ו) ואז החשבון מכות. ובדש"י וכן בכל החומשים 'כהנה' אך ליתא למלת 'בגימטריא'.

ויברכם. בגי' ברכות (נ) החטא שנאמר (ש"ל ז כ שמוס לו מד) בעלותך לו
א ויקחו בני אהרן עליה קטרת ויג
אשר לא צוה. אין לוכ
אשר צווי של "לא" צו
ב ותצא אש מלפני
ותצא אש מלפני ה'.
זה שני חוטיין. כמין שנ
ותאכל אותם. אותם ב.
אותם. מלא וי"ו, ש
היו להם. נתנו עיניהם ו

ד. כיה בבתי' מתט': יברכו. וכו'
וממכר לקנות אותו דבר בהג
את ידיו אל העם בגימטריא כ
שזכה בהן ע"י שביך את י
13. ויברכם זו ברכה סתו
הכתוב ופירש להלן יג
לך שלום. ועיין בפי' הרמב"ן
פשוטו ומש"כ בביאור ד' הו
כמש"כ הרמב"ן בסו"ד, שכ
ליום זה (וכמש"כ רבינו ליה
קרבנות) ולהלן בפי' נשא נתנו
ע"כ.
14. כוננת רבינו לקרבנות:
וירד מעשות החטאת
בפענת רזא: וישא אהרן אר
מעשות וגו' דעל אלו ג' ק
וכו'. ולפי' אין המקרא מט
15. ד"א וישמרך, ישמו
(שמואל א ב, ט) רגלי
16. ר"ל שהעולה הוא רמ
להארת פנים. ובפענת
שיאיר לו לעשות לפני ה'.
17. ר' יהודה אומר כל ד
לעולם.
18. ר"ל דממה נפשך תיי
ההבאה, שלא צוה א
טעם מדוע נתחייבו מיתה ד
ואם כוננת הפסוק שלא צו
שאנים חייבים מיתה, וא"נ
למה נענשו. ובתו"כ אשר
במשה רבן. ולכן נקוד תיכו
"לא" מתפרשת שלא צוה
(טעמא דקרא).
19. והיכן מצינו שצוה

לענין הדרש כחד חשיב להני תרי (עיטור בכורים).
וכ"ז לפי נוסח הדפו"י (ראה בשנו"ס) אבל לפי
הנוסח שבכתי' ניהא.
10. דתני רב חנניה מנין לקטרת שמכפרת שני ויתן
את הקטרת ויכפר על העם, ותני רבי רבי
ישמעאל על מה קטרת מכפרת על לשון הרע. ועיין
בתנחומא תצוה טו אבל הקטרת אינה באה לא על
החטא ולא על עון ולא על האשם אלא על
השמה.
11. מבואר בס' פענת רזא: הניף אהרן תנופה
וסמך ליה וישא אהרן וגו' לומר על נשיאת
כפים שתהא בענוע לכל ו' קצוות כתנופה ע"כ.
ועיין בשו"ע או"ח סי' קכח סעיף מ"ה אלו תיבות
שהכהנים הופכים בהם לדרום ולצפון וכו'. וכ"כ
בב"י שם בשם הרוקח, והטעם שנהגו כן כדי
שתתפשט הברכה לכל האנשים שעומדים בצדיהם
(משנה ברורה, שם ס"ק קסח).
12. וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם. באותה
שעה זכה במתנת כהונה [פירוש כדכתיב בסדר
שופטים וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם וגו'
ונתן לכהן הזורע והלחיים והקיבה וגו' כי בו בחר
ה' אלהיך וגו' לשרת בשם ה' הוא ובניו כל הימים,
ואחז"ל איזהו שירות שהוא בשם ד' הוי אומר זו
ברכת כהנים, נמצא שבשכר אשר מברכים את
ישראל זכו במתנותיהם בגבולין. ביאור החפץ חיים
לתו"כ]. ובס' יד אהרן ביאר שדיוקו של רבינו מן
הסמיכות לפסוק שלפניו "ואת החזות ואת שוק
הימין" שהוא מכ"ד מתנות כהונה ומולא כתיב
אחריו "וירד מעשות החטאת וגו'" (כאשר באמת
אמרו בתו"כ דמקרא מסורס הוא עיי"ש) למד רבינו
רמז זה מסמיכות הפסוקים. וכ"ז דלא היה לפניו
נוסח הכתי' "בגימטריא" כמש"כ בשנו"ס. ובס'
עיטור בכורים ביאר כי כדרך שעושין בענין מקח

מתירא הגס דעתך וקרב אליו. לכך נאמר קרב אל
המזבח. וכנוסח כתי' מונט' (ראה בשנו"ס) בס'
פענת רזא ח"ל: קרב אל המזבח, באו תגין על
הקר"ף של קרב מפני שנדמו לו קרני מזבח כקרני
שור ונתירא לגשת ע"כ. ונתקשו מפרשי הספר
מדוע באו התגין על אות קר"ף דוקא. וברזא דמאיר
כתב דאות קר"ף רומז על הקרבן. ובמפרש שכתוך
הספר ביאר דאות קר"ף מורה על הקדושה שנתקרב
לקדושה וכו' ע"כ. ונראה כפשיטות כי כוונתו כי
אות קר"ף רומז לקרנים כמש"כ שנראו לו קרני
המזבח כקרני השור. ברם, מש"כ רבינו כי התגין
על הרי"ש (וכ"ה בס' התגין: ר' דקרב ב' קרני)
צריך ביאור מדוע דוקא על הרי"ש באו התגין. ובס'
עיטור בכורים כתב דאות ק' ואות ב' מהאותיות
מתוייגים הם (ר"ל לא כאותיות שעטנו ג"ך רק בתג
אחד) ולא כן אות ר' אין לה תג כלל כידוע
לסופרים ולכן מתוייג כאן לרמוז שכתב רבינו.
והרה"ג רצ"י אברמוביץ שליט"א כתב אלי בהאי
עניינא: בהערות מדקדק אמאי התגין על הרי"ש
בדוקא. ולענין פשוט כי דרך המתבייש לעמוד
בכפיפות ראש ואות רי"ש היא מל' ראש וכמ"ש
רבינו להלן במדבר יב, יג בפסוק רפא נא לה,
ובמדבר כא, ל ובדברים ה, ט (וכן הוא בלשון
ארמי) והתגין רמז לנשיאות ראש ולעטרה על ראש
צדיק. ולטעם שני (שנראה לו המזבח כקרני השור
כשביל חטא העגל) הוא פשוט מאד כי קרני השור
הם על ראשו, לכן התגין המרמזים על קרני השור
נכתבו על אות רי"ש שהיא מענין ראש כנ"ל עכ"ל.
ומה שמתוייג בבי' תגין רמז לבי' קרני השור. ואולי
בי' תגין על הרי"ש רומזים לשני הרישיין שבפסוק
"אשרי תבחר" שהביא רבינו.
9. עם היות דאיכא ד' "וכפר" אבל תרי מהם
כתיבי בפסוק אחד (הכא) ובחד עניינא, לכן

35 ופתחו אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים
 ושמרתם את משמרת יהוה ולא תמותו כדרך
 36 צויתי ועש אהרן ובניו את כל הדברים אשר
 9:1 צוה יהוה ביד משה:
 ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולקהני
 2 ישראל ויאמר אל-אהרן קודלך ועגל בדבקר
 לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני יהוה:
 3 ואל-בני ישראל הדביר לאמר קחו שעיר עזים
 לחטאת ועגל וכבש בנרשנה תמימם לעלה:
 4 ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה
 5 בלולה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם ויקחו
 את אשר צוה משה אל-בניו אהל מועד ויקרבו
 6 כל-העדה ויעמדו לפני יהוה ויאמר משה זה
 הדביר אשר צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד
 7 יהוה ויאמר משה אל-אהרן קרב אל-המזבח
 ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד
 העם ועשה את-הרבן העם וכפר בעדם כאשר
 8 צוה יהוה ויקרב אהרן אל-המזבח וישחט את-עגל
 9 החטאת אשר-לו ויקרבו בני אהרן את-הדם אליו
 ויטבל אצבעו בדם ויתן על-קרנות המזבח ואת
 10 הדם יצק אל-יסוד המזבח ואת-החלב ואת-הפגלית
 ואת-היתרת מן-הכבד מן-החטאת הקטיר המזבחה
 11 כאשר צוה יהוה את-משה ואת-הבשר ואת-העור
 12 שרף באש מזבח למחנה וישחט את-העלה
 וימצאו בני אהרן אליו את-הדם ויזרקו על-
 13 המזבח סביב ואת-העלה המציאו אליו לנתחיה
 14 ואת-הראש ויקטר על-המזבח וירחץ את-הקרב
 15 ואת-הפרעים ויקטר על-העלה המזבחה ויקרב
 את קרבן העם ויקח את-שעיר החטאת אשר
 16 לעם וישחטה ויחטאהו כראשון ויקרב את
 17 העלה ויעשה כמשפט ויקרב את-המנחה וימלא
 כפו ממנה ויקטר על-המזבח מלבד עלת הבקר:
 18 וישחט את-השור ואת-האיל זבח השלמים אשר
 לעם וימצאו בני אהרן את-הדם אליו ויזרקו על-
 19 המזבח סביב ואת-החלבים מן-השור ומן-האיל
 20 האלית והמכסה והפגלית ויתרת הכבד וישמו
 את-החלבים על-החזות ויקטר החלבים המזבחה:
 21 ואת החזות ואת שוק הימין הגוף אהרן תנופה
 22 לפני יהוה כאשר צוה משה וישא אהרן את-ידו
 אל-העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה
 23 והשלמים ויבא משה ואהרן אל-אהל מועד ויצאו
 ויברכו את-העם וירא כבוד-יהוה אל-כל-העם:

ופתחו אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים
 ושמרתם את משמרת יהוה ולא תמותו כי כן
 צויתי ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר
 צוה יהוה ביד משה
 ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולקהני
 ישראל ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר
 לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני יהוה
 ואל בני ישראל הדבר לאמר קחו שעיר עזים
 לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימם לעלה
 ושור ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה ומנחה
 בלולה בשמן כי היום יהוה נראה אליכם ויקחו
 את אשר צוה משה אל פני אהל מועד ויקרבו
 כל העדה ויעמדו לפני יהוה ויאמר משה זה
 הדבר אשר צוה יהוה תעשו וירא אליכם כבוד
 יהוה ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח
 ועשה את חטאתך ואת עלתך וכפר בעדך ובעד
 העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר
 צוה יהוה ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל
 החטאת אשר לו ויקרבו בני אהרן את הדם אליו
 ויטבל אצבעו בדם ויתן על קרנות המזבח ואת
 הדם יצק אל יסוד המזבח ואת החלב ואת הכלית
 ואת היתרת מן הכבד מן החטאת הקטיר המזבחה
 כאשר צוה יהוה את משה ואת הבשר ואת העור
 שרף באש מזבח למחנה וישחט את העלה
 וימצאו בני אהרן אליו את הדם ויזרקו על
 המזבח סביב ואת העלה המציאו אליו לנתחיה
 ואת הראש ויקטר על המזבח וירחץ את הקרב
 ואת הכרעים ויקטר על העלה המזבחה ויקרב
 את קרבן העם ויקח את שעיר החטאת אשר
 לעם וישחטה ויחטאהו כראשון ויקרב את
 העלה ויעשה כמשפט ויקרב את המנחה וימלא
 כפו ממנה ויקטר על המזבח מלבד עלת הבקר
 וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר
 לעם וימצאו בני אהרן את הדם אליו ויזרקו על
 המזבח סביב ואת החלבים מן השור ומן האיל
 האלית והמכסה והכלית ויתרת הכבד וישמו
 את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה
 ואת החזות ואת שוק הימין הגוף אהרן תנופה
 לפני יהוה כאשר צוה משה וישא אהרן את ידו
 אל העם ויברכם וירד מעשת החטאת והעלה
 והשלמים ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו
 ויברכו את העם וירא כבוד יהוה אל כל העם

גין קוואיט המבואר

בזמנו יוש

מנחם יצחק קאנווסקי אברהם בן ציון מארצות

ויקרא ח:כט המלאים⁵⁸⁵ - ה' דאית לה ארבעה תגין (ריח⁵⁸⁶, קס, במ).
 ויקרא ח:לא בסל המלואים - ס' דאית לה ארבע זיוני ולא דבקין (ריח, במ⁵⁸⁷, 588).

רי"ח ח:ט המצנפת - פ' כפולה.

ק"ס ח:טו באצבעו - צ' ג' תגין בכל ענף: ח:טו לכפר - פ' לפופה.

ב"מ ח:ו ויאפד - פ' ב' תגין: ח:ט המצנפת ... המצנפת - פ' כפולה: ח:טו וישחט - ח': ח:טו באצבעו - צ' ב' תגין: ח:כו תנופה - פ' כפולה: ח:כה אשה - ה' ג' תגין: ח:לא הלהם - ה' ג' תגין.

פרשת שמיני

ויקרא ט:א קרא - ק' דאית לה תלתא זייני ולא דבקין (ריח, קס⁵⁸⁹, במ).
 ויקרא ט:א ולוקני - ק' דאית לה תלתא זייני ולא דבקין (ריח, קס, במ).
 ויקרא ט:ג ואל בני ישראל דשמיני - ש' דאית לה שבעה זיוני (ריח, קס, במ⁵⁹⁰).
 ויקרא ט:ז קרב - ר' דתרי קרני (ריח⁵⁹¹) (כה"ט).
 ויקרא ט:ח ויקרב אהרן - ק' דאית לה תלתא זייני ולא דבקין (ריח, במ).
 ויקרא ט:ט ויטבל אצבעו - צ' דאית לה חמשה תאגי (ריח, קס).
 ויקרא ט:כד המזבה דותצא - ה' דאית לה ארבעה תגין (ריח, במ⁵⁹²).

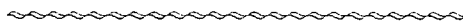
רי"ח ט:יח וימציאו - צ' ה' תגין: ט:טו ויקח - ק' ב' תגין.

ק"ס ט:ד אלוכם - השני ל' מזורקת.

ב"מ ט:ב תמימים - מ' מ' ב' תגין: ט:ה ציה - ה' ב' תגין: ט:יח וימציאו - צ' ב' תגין.

ויקרא י:א ויקחו - ק' דאית לה תלתא זייני ולא דבקין (ריח).
 ויקרא י:ג בקרבי - ק' דאית לה תלתא זייני ולא דבקין (ריח, קס, במ⁵⁹³).
 ויקרא י:ג בקרבי - י' דעקים ככ"ף (ריח, קס, במ).

585. ברש"ט היינו מאיל המלאים.	590. בבן משק גם בפסוק א' מתויגת.
586. ברי"ח תייג גם של פסוק כב.	591. ברי"ח גם ק' מתויגת.
587. בבן משק גם ב' מתויגת.	592. בבן משק גם ח' מתויגת. וכן בפסוק יח.
588. בקרית ספר ה' מתויגת.	ובפסוק יב מתויגת ה' של 'המזבח'.
589. בקרית ספר גם ר' מזורקת.	593. בבן משק גם ר' מתויגת.

ספר תגי

יוזג ונתקן א"י כתב ידו של
 כ"נו ש"ע ס"כ קן אר"מ

יוצא לאור על ידי הרב"ל ס' יצחק ספר א"י.

משה למה
שת תלוי
וכן אחיך
ע למשה
זמה ולך
מו שמים
ערכין י"ו.
זכאי או
נד חטא
גל הוצרך
זטא קמת
(משפטים)
לפרש כל
רבים ידי
יש עליו
ור, יכול
או.
ין שחשב
נו ראוי
צ"ה הלא
ה לך כי
זבל מפי
ה עמנו,
תלמיד
שיתוקן
ה מאחי
גם עלמו
האל ולא
למעלתך.

והו שהי אהרן בוש וירא לגשת, (יא) ואמר
לו משה למה אחה בוש לכך נבחרת כדי
שמהי למליץ על ישראל.

☆

7 קצט) אר יאמר. ויוזן גם הא דכתב בעל
הטורים, צ' תגין על הרי"ש של
[תיבת] קרב, שהי אהרן מתבייש, ואמר לו
משה אשריך שתבחר ותקרב, קרב אל
המוצא כי כך בחר ה'.

וי"ל בהקדים לפרש הפסוק במלאכי (ב)
(ו) כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה
יבקשו מפיו כי מלאך ד' נבואות הוא. י"ל
עפ"י שצמסכת ברכות (ל"ג:) הקשו על הא
שאמרו חסידים הראשונים הי שוהין שעה
אחת ומתפללין, מאחר ששוהין חשע שעות
ביום תורתן האיך משתמרת, אלא מתוך
שחסידים הי תורתן משתמרת, ופרש"י
בתוך לבס שאינו משתכח, וכן פירש
מהרש"א (שם ד"ה מורחוק) קושית הש"ס
דעיקר ידיעת התורה הוא אם לא ישכח
מה שלומד, והיינו על ידי שחוזר תמיד על
לימודו, ואלו ששוהין בתפלתן ט' שעות אין
להם שהות לחזור על לימודם.

והנה הכמוז קורא לעוסקים בעבודה
חסידים כדכתיב (דברים ל"ג ח')
תמיך ואריך לאיש חסידך, וכן מן הראוי,
שמאחר שמחוייבין לעמוד על המשמר
בהקרבת קרבנות, והא אין מן הראוי שעל
ידי זה יפסידו וישכחו תורתן, אלא ודאי

תורתן משתמרת שלא ישכחו לימודן. והו כי
שפתי כהן ישמרו דעת, היינו שתורתן
משתמרת בקרבם, ותורה יבקשו מפ"י שהי
גדולים בתורה עד שזכחם ללמד לכל אדם,
ונתן טעם לזה, כי מלאך הי נבואות היינו
שליח, שכן פירוש מלאך [הוא שליח], מאחר
שהס שלוחי המקום לעבוד עבודתו, או
שהס קדושים וטהורים כמלאך, ועל כן
תורתן משתמרת ומתזכרת.

ולפי זה י"ל שזה הי טעם מניעת אהרן
לקבל לעבוד עבודה, לפי שחשש
שעל ידי זה יתמעט אצלו השגת התורה,
ולזה אמר לו משה שאין לו לחוש לזה כי
מאחר שהוא נבחר לזה להיות עובד עבודת
השם לא יגיע לו הפסד מזה וישיג גם
התורה. - ולפי זה יומתק הרמו בשמי
תגין, שאהרן חשש שעל ידי שיכזה לכחר
כהונה יפסיד כחר תורה [וישאר רק עם
תג אחד], ולזה רמז לו שיכזה לשמי התגין

כחר תורה וכחר כהונה. L

☆

(ה) ייך ושכר אל תשת וגו' ולהורות את
בני ישראל את כל החקים. -
צביה (ד.) [איתא] רב לא רצה להורות
ציו"ט לאחר הסעודה דשכור אסור להורות,
ולמד כן מפסוק זה (עיי"ש ברש"י). - ויש
לרמו עוד מה שהציאו המוס' במס' כתובות
(דף ק"ד. בד"ה לא נהגתי) והיא בתנא דבי אלי
(פכ"ו) עד שאתה מתפלל שיכנסו דברי

נבחרת כדי שתהי למליץ על ישראל על ידי
שגם הוא חטא בזה ועי"ז יוציאן מידי חובתן.

(יא) כי עמד לנגד עיניו חטא העגל, ולכן הי
בוש לגשת לעבוד העבודה. ואמר לו משה לכך

הרב"ד ר' שאול דראך זצ"ל

זמן אתוב לותך קימן ולשרה בר: שרה למימר לא דחלת ואמר לא

ברם חיקת: טו וקמו מתמן גבריא ואסתביאו על אפי סדום ואברהם אזל עמהון לאלוואיהון: ז וי אמר המכפי אנא מאברהם די אנא עבר:

לא כי צחקת: טו ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם: ז ויהוה אמר המכפה אנא מאברהם אשר אני עשה:

כוסה ממני מלעשות המיוחדים * שקבעתי חרה: טו כי יראה ו דהא, הוה שנותן יראה, והשני משמש הוא, אלא לחקת, וש דדי לשונותיה אי

וכוסה הוא נפרד, וגמר צי בראש המינה כשהן לנו מועד הידועה ציוס דוקא אלא ר"ל לא מן י"ב קעת חיה אין לפרש אינו זמן מוגבל, אם לא מועד, לכן הכרחנו שם של פסח וכנ"ל עיי"ש (רש"י):

מדברו העוב אשר בטחתו ישמור כעת

וס אומרו לאמר. י יראה, להודיע אמרה בפירוש לא קר אלא אמרה ענין חקת, ולזה לא אמר האומר והאידך היה אמר כי יראה פי

ה הקפדת ה' הימה על זה אינו נס ופלא כל כך זפיד עליה. ולפי"ן יהיה ס, וכונת רש"י ביבמות ז: ותכסה שרה כי יראה

רש"י

לקט בהיר

למח אלה דהא: טו וישקפו. כל השקפה שבמקראי לרעה, חוץ מהשקפה ממעון קדשך (דברים כ"ו ט"ו) שגדול כח מתנות עניים (שהפך מדת הרגוז לרחמים (תנ"י ט"ז ט"ז): לשלחם. ללותס"ט, כסבור אורחים הם: ח המכפה אני. בחמ"י: אשר אני עושה. בסדום, לא יפך לי לעשות דבר (זה) שלא מדעתו, אני נחתי לו את הארץ הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הם, שנאמר (י"ט ט"ט) גבול הכנעני מזדון וגו' באכה סדומה ועמורה וגו', קראתי אותם * אזרבים * אז המון גוים, ואשמיד

שיני נוסחת - אבהם.

טו וזירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ה איתא "שנמורה", וכן בש"ר פמ"א, ואפשר שבנביאים ובכתובים אינו כן, ולפי"ן אין קושיא מפסוק דרך משמים נשקף (תהי פ"ה י"ב) או מי זאת הנשקפה (שיר ו' י) (ד"ד): (זו) שאל"כ מיותר הוא כי מה יאל לנו שהשקיפו אלה ודאי לומר שהזמינו עצמם לילך להשחית, וכן דרשין בכל מקום מתמת יתירא, וכן השקיפה ממעון קדשך הוא מיותר שהיה די להתחיל בדרך את עמך, אלא לומר שהגם שאין אנו כדאים להשקפת טובה, בזכות שאנו מקיימין המתנות תהפוך רוגז לרחמים (רא"ם): (גח) כי בכלל המתנות יש מעשר עני ומעשר שני שמתחתי ושימחתי זו עניים צירושלים והיינו מתנות עניים (רא"ם): (נט) שהגם שנאמר שהשכינה הק' הימה ממתנת לו, אין פירושו שגרשם, כי למה הלך עמם והיה יכול לגרשם ממקומו, ומה שאמר כסבור אורחים הם פי' הגם שאלו מחשש ערביים שהלא נמרפאה על ידם ומתבשרה שרה מהם, אבל עדיין לא ידע שהם מלאכים, אלא נביאים ושלוחים מהקב"ה לפיכך ליוס (רא"ם): (ס) לא מה שאני עושה בכלל בעולמי, שהטעמים שנתן הכתוב אינם שייכים רק בסדום (בא"י): (סא) ג' דברים אמר רבינו וכולם יאלו מן הכתוב, כרכים הללו שלו הם כנגד מה שאמר הכתוב יהיה לגוי גדול פי' שירש את הארץ, אז המון גוים כנגד ונברכו זו כל גוי הארץ שבשיל זה הוא אז להם, שהוא אזהבי זה כנגד מה שלא אמר "והוא" יהיה לגוי, אלא ואברהם יהיה שבו מרומו האהבה (מ"ל), וזריך לכל הג' טעמים, שהרי השחית את הארץ גפרית ומלת שרפה כל ארצה וגו', וזריך להודיע לבעליו

אור החיים

יש לך לדעת כי העצד הנאמן הירא את רבו ושגג ועשה דבר בלתי מתוקן ויוכיחנו רבו על אשר עשה כשיגדל בלבו הפלגת המורא על אשר עבר רעון חדונו לא יעזור כח להודות על אשר עשה להפלגת המורא (י) ויכחיש ובהכחשתו עלמה יגיד כי אמת היה הדבר אלא לזד הפלגת המורא אינו עולר כח להעץ פניו כי כן עשה, והוא מה שהודיע הכתוב כי יראה והבן. ואמר לה אברהם לא כי לחקתי פי' היותר נאות הוא שתודה כי לחקת כי בזה חפץ ה' שיחודה האדם צפוי בפירוש, וכן הוכיחו נביאנו

אור בהיר

ע"ה שדבר המרובה הוא ומודה ועצו ירחם (משלי כ"ח): יז. וד' אמר המכסה וגו'. טעם אומרו לשון זה המכסה. להיות כי ראה אברהם מלאך הג' כי בא על דבר לעולם ולא נודע לו הדבר כמו שידע בפעולות צ' המלאכים הא' בא לרפאות ואחד לבשר שרה. ועוד בלכתם מעמו ראה כי צ' מהם שמו פניהם דרך סדום ואברהם עומד עמם לשלחם הרי זה רואה שיש להם עשות דבר ומכוסה ממנו המעשה לזה אמר ה' המכסה אני, אשר אני עושה

גב) אין זה יראה העוש מהכחה וכדומה, אלא יראת הכבוד, וכן פי' כי יראה. (גב) שלכאורה תיבת לא מיותר, שהיה די לומר ויאמר לחקת, אלא ודאי תיבת לא הוא מאמר בפני עצמו. כלומר, לא טוב עשית. (גד) שלשון זה שייך לומר דבר שהיה ידוע ומגולה וכסה אותו, מה שאין כן כאן היל"ל וכי לא אגלה לאברהם וגו'.

יח ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום
 ונברכו כל גויי הארץ: יח כי
 ידעתיו למען אשר יצוה את בניו

יח ואברהם מהוה יהוה לעם סגוי
 ותקוף ויתברכו בדיעה כל
 עממי ארעא: יח ארי גדי קדמי
 (ג"י רמב"ן ידעתנה) בדיד די

לקט בהיר

רש"י

שהוא אברהם וה' הכריס שלו הם, גם מתו האנשים שהם
 בניו, והגם שמטאו ואחת דתם, מאחר שאביהם הוא אברהם
 לרין אני להודיעו (ב"ב: סב) פי' הזכירו לאחרים
 לפמליא שלו או ללומדי תורה, אבל לא ככל פעם שמזכיר
 הכתוב שמו כגון וימחר אברהם או ואברהם הולך וכדומה
 (ג"א), והביא האגדה לפי שחיוב יש לעשות כן, אבל פשוטו
 הוא כמו שכבר אמר בדיבור הקודם, שפי' היו יהיה אינו
 שמזכרו עמה, אלא שכן יהיה צעבור שכבר זכרתי אותו
 (נח"י: סג) וכאלו אמר כי אהבתיו, מודע לאישה אהב
 לאישה. והרמב"ן ז"ל נוסח אחר היה לו ברש"י ואונקלוס
 ע"ש: (סד) פי' לא רק שמיותר ודי לומר יודע אני בו
 אשר יאה, אלא אין לו שחר, שהקב"ה מכירו בשביל שמכיר
 יודע כל דבר לא מפני שהוא יאה (רא"ם: סה)
 ופירושו רגיל הוא לזוות בכל עת שיזדמן, כן היה, וכן הוא,
 וכן יהיה, אבל אין לומר פשוט כמו שהוא לשון עמיד שקודם

את הצנים ולא אודיע לאב שהוא אברהם (תנח" - ב"ה):
 (יח) ואברהם היו יהיה. מ"א (וימא ל"ח: - ב"ה) זכר
 לדיק לזרכה (משלי י'), הואיל והזכירו"ם זרכו,
 ופשוטו וכי ממנו אני מעלים והרי הוא חביב לפני
 להיות לגוי גדול ולהתברך בו כל גויי הארץ: (יע) כי
 ידעתיו לשון חזק"ה, כמו (רות ב' א') מודע לאישה,
 הלא צועז מודעתנו (סס ג' ב'), ואלדעך צשס (שמות ל"ג)
 ואמנם עיקר לשון כולם אינו אלא (לשון) ידיעה,
 שהמחצב את האדם מקרצו אלנו* ויודעו ומכירו,
 ולמה ידעתיו, למען אשר יאה, לפי שהוא מלוח את
 בניו עלי לשמור דרכו, ואם תפרשהו כתרגומו יודע
 אני בו שיאה את בניו וגוי, אין למען נופל על
 הלשון"ד: יצודה. לשון הווכ"ה, כמו (איוב א' ה') ככה

שינוי נוסחאות * ומקורו אצלו יודע ומכירו (רמב"ן).

אור החיים

פי' קודם עשותו"ם. ור"ל אמרו (תנחומא) שהיה
 בלב אברהם על מי המבול למה לא תלה ה' להם
 צרכות הדיקים שהיו צהם, ולפי דבריהם יכון
 לומר אשר אני עושה פי' אשר אני רגיל לעשות"ם כי
 אין אני מאבד אומה אלא אם אין צה לדיקים"ם.
 עוד ירנה אומרו המכסה וגוי להיות שאברהם היל
 הסדומיים צחרצו וצקשחו עם לוט כאמור בפרשה
 הקודמת נוגע הדבר אליו לדעת מה שיעשה צהם
 ולא יהיה הדבר מכוסה ממנו לשון כיסוי כי הוא
 צדעתו העם אשר היל עוונה לצטת וה' הוא
 מאבדם מצלי ידיעתו, לזה אמר המכסה וגוי, ולא

הולך לפרש עעס זה"ם כי הוא דבר ידוע:
יח. ואברהם היו יהי וגוי"ם פי' ולרין אני
 להודיעו מעלת הדיקים אשר
 הלא ילילו עלמן וצני עירן הפך ממה שחשצ וכמו
 שכתבו צסמוך, והוא אומרו יהיה לגוי גדול ונצרכו
 בו כל גויי הארץ שיגינו הם צעדס, ותיצת צו חחרת
 אל גוי גדול"ם. ואם תאמר מה יועיל הודעה זו"ם)
 לגוי הצא אחריו, לזה אמר כי ידעתיו למען אשר
 יאה וגוי" פי' ידע ה' אברהם כי ישחל עם בניו
 להעיב לזה מודיעו למען יאה את בניו ויודיע אותם
 מעשיו יתברך וצזה ושמרו דרך ה'. ואומרו למען

אור בהיר

גד) שאם לא כן הלא יודע לו למחר לו ולכל העולם כאחד. (ב) ומדויק יותר לפי זה מיצת עושה שהוא לשון הוה, וגם לשון
 המכסה נכון לפי זה. (ג) חה יודע לו דוקא בדרך זה, שאספר לו קודם המעשה ואמן לו מקום להחלל. (ד) פירוש בשלמא
 לדרך הא' וב' צה הכתוב הסמוך ואברהם וגוי' ונתן עעס שרין ה' להודיע מדומיו לאברהם, כמו שפורש במקומו ע"ש, אבל לדרך זה
 שהעעס הוא צאשר הם עמו שהליל אותם, דבר זה אינו מפורש בקרא. (ה) ומה צק, המפני שנחתי לו כל הצרכות האלו מחוייב
 אני להודיעו עמידות. (ו) פי' ונצרכו בו שכל גויי הארץ יהיו מתברכים על ידי גוי גדול שיצא מזרעו אם ישמרו דרך ה'. (ז) (א)

יפקד ית בנו
 בתרודי ויטרון
 י' למעבר צו
 איתי י' על
 עלוהי: כ ואמ
 ועמורה ארי

יעשה חיוב, על
 כך הוא מלוח
 על אברהם וגוי
 אברהם, למדנו
 מת (ב"ה): (כ)
 כאשר אמר ש
 שבמקרא הע
 שינוי נוסחאות * שהמע
 הקב"ה ואמר שא
 ואל משה אמר ע
 שכל מה שעשה ע
 אברהם, ומשני ש
 וקיס (נח"י):
 וכן עשה שגילה
 החילוק אלא ע"י

הביא ה' על
 החיוב לא לו
 היא העיקר ו
 על אברהם א
 עולם כי אם
 להשלים
ב. ויאמר

וחטאתם כצד
 זעקה אלא מי
 לומר שבזמן ה
 צמטעיהם אלו
 שאני מודיע לאב

י יהוה לעם סגני
בריה כל
ארי נדי קרמי
גנה) בריל די

יובני (תנח" - ב"ה):
זה לית: - ב"ה זכר
הכירויים זרכו,
הוא חניב לפני
י הארץ: (יע) בי
י מודע לאישה,
ך צשס (שמות ל"ג)
ז (לשון) ידיעה,
ויודעו ומכירו,
שהוא מלוח את
ו כתרומו יודע
למען נופל על
(איוב א' ה') ככה

ז דבר יודע:
י פי ולרך אני
הלדיקים אשר
זה שחשז וכמו
לגוי גדול ונכרכו
יחיבת צו חחרת
יל הודעה זו"י)
יחיו למען אשר
ישתדל עם בניו
יו ויודיע אותם
ו ואומרו למען

שון היה, וגם לשון
ב"ה) פירוש בשלמא
ע"ש, אבל לדרך זה
נרכס האלו מחוייב
דרך ה' (א)

יפקד ית בנוהי וית אנש ביתה
בתרוהי ויפרון ארתן דתקנון קדם
י למעבר צדקתא ודינא בריל
איתו י על אברהם ית דמלל
עלוהי: כ ואמר י קבלת דסדום
ועמורה ארי סגיאת וחובתהון

וְאֶת־בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ יְהוָה
לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא
יְהוָה עַל־אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו:
כ וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת סְדֹם וְעַמּוֹרָה בְּי-

רש"י

לקח בהיר

יעשה איוב, על פי ה' יחנו (במד' ע"ב): למען הביא.
כך הוא מלוח לבניו, שמרו דרך ה' כדי שיביא"ם ה'
על אברהם וגו', על בית אברהם לא נאמר אלא על
אברהם, למדנו כל המעמיד* בן לדיק כאילו אינו
מת (ב"ה): (כ) ויאמר ה'. אל אברהם"ם, שעשה
כאשר אמר שלא יכסה ממנו: בי רבה. כל רבה
שבמקרא הטעם למטה"ם צב"ית, לפי שהן
שינוי נוסחאות - שהממדי.

מותו ילוח שבה ינטל הבחירה, ואין זו מן המדה
(נח"י): (סו) תיבת למען יוכל להתפרש צב' אופנים הללו,
הא' כמו שאמרנו בדיבור הקודם למען אשר ילוח לפי שהוא
מלוח, וכאן למען הביא כדי שיביא, ודברים אלו הם דברי
אברהם כשמלוח להם על עבדות ה' אומר להם בנוסח זה
שמרו דרך ה' כדי שיביא ה' הצטחחו, ונוסח זה הוא ג"כ
נוסח תורתנו הק' בכל מקום, כמו למען יאריכון ימין, למען
תחיה והארכת ימים וכו', אבל אין לומר שזה מדיבורו של
הקב"ה ואמר שאברהם ילוח את בניו כדי שאני אקיים הצטחתי לו לאברהם, ומצינו שהקב"ה דיבר על עצמו בדרך נסתר כגון
ואל משה אמר עלה אל ה' ולא אמר עלה אלי, אי אפשר לומר כן, שהכתוב בא לשבח את אברהם ומתוך שצחו יהיה ניכר גנותו
שכל מה שעשה עשה לקבל פרס, וידענו שהאמת אינו כן, וחזר רש"י להקשות שאם זה דיבורו של אברהם לבניו היל"ל על בית
אברהם, ומשני שאה"י אלא הכתוב משנה במכוון ללמד שאם הקב"ה נחמד עם לדיק הרי עשה לאביו חסד בעצור שהוא חי
וקים (נח"י): (סו) פי' לא כמו עד עתה שדיבר בלבו או לפמליא שלו שרצונו ב"ה לגלות לאהבו מה שצא לעשות בקדום,
וכן עשה שגילה לו (רא"ם): (סח) כבר אמרנו שחיה זו וכיוצא בה משמשת בלשון אחד על ההווה ועל העבר ואין ניכר
החילוק אלא ע"י הטעמים, שאם הטעם קודם הנקודה האחרונה זה נקרא למעלה פי' לא בסוף החיבה אלא למעלה בהחלפת

אור החיים

הביא ה' על אברהם"ם, כאן הודיע כי עיקר
החיוב לא זרעו של אברהם אלא חיבת אברהם
היא העיקר וכל מחשבותיו של הקב"ה הם להביא
על אברהם אשר דיבר להטיב אותו ואת זרעו עד
עולם כי אם לא ישמרו דרך ה' לא ימצא המטיב
להשלים הצטחותו לידידו להטיב לבניו:
ב. ויאמר ה' זעקת וגו'. טעם אומרו כי ולא
הספיק לומר זעקת סדום רבה וגו'
וחטאתם כזדה. גם כפל אומרו זעקת וחטאתם ואין
זעקה אלא מהחטא. גם אומרו כזדה מאד. נחכוון
לומר שבזמן ההוא כל האומות גם כן מכעיסים היו
במעשיהם אלא שאלו הפליאו לעשות, ולא אמר כי

רבה פי' טעם הקפדתי לא ללד כי הם לצד עלתה
זעקתם לפני אלה כי רבה זעקתם מכל האומות"ם).
וכפל זעקתם וחטאתם כנגד צ' רשעיות הא' שהיו
רעים לבניות וכמאמרם ז"ל (סנהדרין ק"ט):
וכמעשה של ריבה, והצ' רעים לשמים וכמו שגילו
מעשיהם (צ"ר ג') שרלו אחר משכב זכור עם
המלאכים שבדמות אנשים והולך ה' להודיעו
הפלגת רשעם להיותם מעשה ידיו"ם). עוד נחכוון
ה' להפיג זינת דאגחו כי יאמר שנשתדל להציל
אומה רשעה כל כך"ם) לזה אמר אליו כי רבה כי
כזדה וגו' פי' מחדש הים הרשע שעליו מתחייבים
ומקודם לא היו כל כך כשהללת אותם:

אור בהיר

שאי מודיע לאברהם. (סב) הלא המדובר הוא מבניו. (סג) וכן כי כזדה מאד הוא ע"ה. (סד) של אברהם, שהצילם
כ"ל. (סה) ודלוג שעולה עשה, שמורדין ולא מעלין.

מִצֹּת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו:
 וּרְאוּ כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם יְהוָה
 נִקְרָא עָלֶיךָ וּרְאוּ מִמֶּנּוּ: י"א וְהוֹתֵרְךָ →
 יְהוָה לְטוֹבָה בְּפָרִי בְטַנְךָ וּבְפָרִי
 בְּהֶמְתֶּךָ וּבְפָרִי אֲדָמְתֶךָ עַל הָאֲדָמָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְתָּיִךָ לֵאמֹר לְךָ:
 יב יִפְתַּח יְהוָה אֶת־אֲזָנוֹךָ הַטּוֹב
 אֶת־הַשָּׁמַיִם לְתֵת מִטַּר־אֲרָצְךָ בְּעֵתוֹ

פקודיא ד"י אלקה ותהך בארסן
 דתקנו קדמוהי: ויחזון כל עממי
 ארעא ארי שמא ד"י אתקרי עקה
 וידחלון מנה: יא ויותרנה י" לטבא
 בולדא דמעך ובולדא דבעירך
 ובאבא דארעך על ארעא די
 קיים י" לאבקהך למתן קדי:
 יב יפתח י" קך ית אוצרה טבא
 ית שמיא למתן מטרי ארעך

כתא
 ידך
 יחב
 קדיש
 ית

צרים

אור החיים

ממנו, לזה אמר ואתה לא תלוב וזזה יהיה היכר
 למאמר והלויית(י), ואומרו ונתן ה' לראש וגו'
 פירוש שיהיו ישראל תחת ממשלת ראש העולם
 שהוא אלהי ישראל ולא לזנב שהם שרי מעלה וזזה
 המיד יהיו צמדריגה העליונה כאומרו והיית רק
 למעלה ולא תהיה למטה(י), על דרך אומרים ז"ל
 (מדרש תנחומא ר"פ וילא) צפסוק (ירמי' ל') ואתה
 אל תירא עבדי יעקב שראה יעקב צבולס עולים
 ואחר כך יורדים חשב שגם הוא כן אחר שיעלה ירד
 ת"ל אל תירא וגו', והוא אומרו ולא תהיה למטה,
 העטם כי השמע וגו' פירוש כנגד מלות עשה כמו
 שגמר אומר ולעשות, ועטם שלא אמר צפירוש כי
 העשה מלות, לפי שיש מלות כמה וכמה שאינם ביד
 האדם לעשותם לזה אמר כי השמע וגו' לעשות
 פירוש תקבל עליך לעשות ועטם אומרו לשמור
 ציעוד זה, צא הכחוצ להודיע כי אין יעוד למלות
 עשה אלא אחר שתקדים להם שמירת מלות לא
 העשה, שאם לא כן זצחי רשעים תועבה, וכל מלוא
 שעושה צעל עבירות שורה עליה סערא אחרת
 ואינה עושה פרי, לזה הקדים לומר לשמור ואחר
 כך אמר ולעשות שהוא מעשה המלות שעליו צאו

תלמוד חורה ככתוב למעלה(י):
יב. יפתח ה' וגו'. מכאן מתחיל יעוד הטוב
 שכנגד מעשה המלות עד לצסוף,
 ולזה גמר אומר כי השמע אל מלות ה' אלהיך אלו
 מלות עשה, והנה יעודים אלו הם מכוונים כנגד
 קיום המלות כי על ידי המלות מתפתחים ליטורי
 השפע ומחידדים המדות העליונות, ואמר יפתח ה'
 לך צכינו שמצטווחו ה' שיפתח לו פירוש צשצילו
 לצד, הכוונה הגם שיסוצצו אחרים לסתום
 צאמלעות הדיק יפתח אולר הטוב ושם הטוב
 הוא סוד הנהר, והוא סוד (משלי י') ולדיק יסוד
 עולם, ואומרו את השמים הוא סוד השפעה עליונה
 למעלה כידוע ליודעי חן, ואומרו והלוית גוים רבים
 ואתה לא תלוב, הנה ידוע שצזמן שישראל עושים
 רצונו של מקום השפע של כל העולם צא על יד
 ישראל והעולם כולו ניזון מתחמית עם בני ישראל
 ולהפך ניזונים ישראל מתחת ידי האומות, לזה אמר
 והלוית גוים רבים ואתה לא תלוב ממנו, הולרך
 לומר ואתה לא תלוב(י), שאם לא כן אין היכר
 לצרכה כי דרך העולם הוא שהגדולים והעשירים
 לויים זה מזה ולאחר מכן חוזר גם כן המלוב ולוב

צירות
 אדם
 זעשיו
 'י"ד'
 צטק
 לפי
 י"ז
 כר כל
 ותירך
 וד זה
 ת לא
 מירת
 הרע
 צחינה
 פסוק
 אמר
 טובה
 למדה
 המתך
 זעשה
 לשכר

אור בהיר

קד) וזזה מיושב הכפל. קד) הלא אם אתה תלוב להם הרי הם עניים ואתה העשיר, פשיטא א"כ שאין אתה צריך להם. קז) שהוא צרכה. פי' וזזה מיושב הכפל של ראש ומעלה, זנב ומטה. גם נכון הלמ"ד של "לראש" ולא "לזנב" שפירושו אליו, כלומר

פתוחי חותם

7 יתברך היוצר וישתבח הבורא, אשר בחר באומה נבחרה, אוהבי מצותיו ושומרי תורתו, יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו, בני ישראל עם קרובו, זרע אברהם אוהבו, כדכתיב (ישעיה מא) ועתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי ולמה זה חיבה יתירה נודעת לאברהם אע"ה משאר אבות העולם שקרא אותו המקום בשם אוהבו?

8 בירור ענין זה נודע לנו ממאמר השי"ת (בראשית יח): כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' וגו' [ידעתיו פ"י רש"י לשון חבה] הורה בזה כי נפלאות אהבה ה' לאברהם אע"ה על שלימד דעת את העם וקירבם לעבודתו, והיא שעמדה לו יותר מכל מעשה הטוב וזכות הנפש אשר הי' לו לעצמו, כי באמת גם לפניו היו היה יחידי סגולה אשר ידעו את ה' ודעת דרכיו יחפצו ובאהבתו ישגו תמיד. מי לנו גדול מחנוך אשר מעוצם תשוקתו ודביקתו בה', נתפרדה החבילה חברת ארבע היסודות, חדל מהיות אדם ונתעלה להיות כאחד מצבא מרום במרום העומדים את פני המלך לשרתו: [ואיננו כי לקח אותו אלהים] ולא מצינו באברהם אע"ה שנוזכך עפרוריותו כל כך - אך לא מצד פחיתות וחסרון נפשו לא הגיע אל המעלה הזו, לא, כי אם אע"ה הי' עושה כאשר עשה חנוך להתבודד עצמו מחברת בני אדם התעלה גם הוא להיות ממלאכי אל, ואשר לא עשה כן, הוא כי התבונן בחכמתו כי לא באלה חפץ ה' שישלים האדם את נפשו לבד, ואת אנשי דורו ישאיר אחריו תרבות אנשים חטאים ומכעסי ה', כמקרה אשר קרה לדורו של חנוך ודור המבול, הנסיון הזה לימד אותו כי טוב לאדם למעט בהשלימת נפשו, למען רבות כבוד ה' למעט את מורדיו ולהרבות עבדיו ויודעיו, כי מה יתן ומה יוסיף האדם אם יוסיף מלאך אחד על אלפי רבבות מלאכי מעלה, הלא ה' בורא וממציא כהנה וכהנה חדשים לבקרים, ואם כה יעשו יחידי סגולה בכל דור ודור, ימצא אחד מני אלף קדש לה' ורוב העולם מקולקל, הארץ תשם מרעת יושביה וחפץ הבריאה תשארה מעל: ודבר זה תתחייב צורת האדם נשמת שדי אשר בקרבו, היא חלק אלהי ממעל וטרם ירדה מן השמים לשכון בבתי חומר נגלו אליה מצפוני ה' ועיני משוטטות בכל, ובבואה אל גוף האדם נסתמו עיני מעפרוריות חומרו, עיר פרא אדם יולד, ומה לה לצרה הזאת לעזוב את בית אביו ותרו פלאים להסתפח ברגבי עפר מן האדמה, ומסתכנת בחברת הגוף ימים רבים עד כי ילטוש האדם את חומרו, ומי יודע אם לעת כזאת תגיע למלכות, אם תשוב לקדמותה? אם לא כי חבלים האלו יפלו לה בנעימים, וטוב לה לצמצם אורה ולמעט זיוה ימים רבים, למען תגיע אל תכלית השלימות להתדמות הצורה ליוצרה להיות מן המשפיעים לזולתה ולהאציל מאורה אל רוח השכל הסמוך לה אשר למעלה הזו לא תוכלה להגיע בשמים ממעל כי אין לה שם בת זוג המקבלת השפעתה, ואיננה שם כ"א בבחינת מקבלת ומעליותא היא לה להיות בבחינת משפיע.

9 ויען כי לא נשלם חפץ הנפש כ"א בצירוף כלי מעשה הגוף שיהי' תנועתם כתנועתה ויתפעלו כרצונה, מעלה הנכונה שיבור לו האדם להשפיע ולהטיב לזולתה תמיד כמעשה הנפש, ועל זה הזהירנו השי"ת: ולמדתם את בניכם: ואת בניהם ילמדון, וכדומה מצות התוכחה: הוכח תוכיח את עמיתך, כל אלו המצות מורים לנו כי לא תושלם חפץ הבריאה אם ישלים האדם את נפשו לבדו ולא ישלים את נפש זולתו. - והזהירו באבות: והעמידו תלמידים הרבה, גם אהרן נתפאר במדה זו: אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, ויען כי הכהנים המה הנגשים להורות עם ה' כדכתיב: יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל, לכן בא עליהם הציווי והאזהרה לאחוז במידת ההתחברות מרומז בקרא [ויקרא ז]. ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו והרים את הדשן וגו', הכוונה ע"ד שכי' הרמבי"ם [ספ"ה מיסה"ת] וז"ל: ולא ירבה בארוחת עמי הארץ וישבתם ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מוכתר בתפילין ועושה בכל מעשיו

אשר החלנו
נרות הוצאנו,

אש החיבור,
ים, הלא הוא
כאשר ישאל
נא החותמת,
שטים התורות
אחשכים - והן
ג עיר גבורים*
ולדרים, גדול
ו, ואך למחסור

ת לחיבוריהם,
ה המה נזירים,
נ בנגים וללקוט
אהב.

זה יקר תפארת
ותי בילקוטי זה
ך האדם כמ"ש
אל ת"ח שצריכה
- עכ"ל. והכוונה
ול והמה משמרי
ז"מ המה משמר
ז, ואין דבר אחד
זם מקום להיות
ז.

קדש ז"ל פה היה ביתם
י המקום ללון בעמק של
תפיצה קרניהם מול עבר
כי צעד, לתורה ולעבודה
ליומם בית מדרשו דמר
אתה ידעת מאוד, השב
יה אשר ברך משה איש

ש"ת חתם סוכר

פתוחי חותם - ש"ת חתם סוכר

אכון פתאון

לפנים משה"ד: והוא שלא יתרחק הרבה ולא ישתומם עד שימצא הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאווים למעשיו, הרי זה קידש את ה', ועליו הכתוב אומר עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר עכ"ל. רצונו כי מדת הבדידות באמת תועלת גדול לזיכוכ הנפש ומדה זו היא עצמיית להחכם השלם, אך חפץ הבריאה תתחייב להתלבש מדה זו ולכסותה במדת ההתחברות בחברת בני אדם בסבר בפנים יפות, שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו, כי עי"ז יוכל ליקח נפשות בחכמתו להטיב דרכם ולהשיבם אל ה': וזהו אמרו ולבש הכהן מדו בד, הכוונה כי מדתו מצד עצמו שהיא בד להיות בדוד, אותו המדה יתלבש באופן שמבחוץ לא יתרחק ולא ישתומם, אך יהיה דעתו מעורב בין הבריות, להתחבר חבורות ולכנס הבדודים, וזהו שאמר ומכנסי בד הכוונה מידת כינוס הבדודים ילבש על בשרו מבחוץ, שתהי' צהלתו בפניו לקבל כל אדם בסבר פנים יפות, יאהוב את הבריות ויקרבן לתורה, וזהו שאמר: והרים את הדשן וגוי' ושמו אצל המזבח, הדשן תואר לפחותי הדעת ועובי החומר שהם בערך השלם כמו הדשן בערך העולה קדש לה', ועי"י מידת התחברות עם הבריות אשר ילבש על בשרו מבחוץ בנקל יוכל להעלות גם פחותי הערך אל מעלה הנכונה ושמו אצל המזבח מקום מוקטר מוגש לה'.

והאוחז במדה זו מראה אהבתו אל ה' ביתר שאת וביתר עז, כי מדרך אוהב את המלך להתאמץ ולהשתדל בכל האפשר להכניס בני אדם תחת עול מלכותו, ולהרבות לו עבדים כיד המלך, ויען כי זכה אאע"ה למדה זו טרם ציוה ה' עלי, רק משכלו ומדעתו עמד בראש כל חצות, בנה מזבחות וקרא בשם ה', העמיד תלמידים הרבה, אם הנפש אשר עשה בחור, לכן לו יאות להקרא אוהבו של המלך יתייש, זרע אברהם אוהבי, וכגמול נפשו השיב לו ה' וחלף אהבתו אל ה' ה' אהבת ה' אליו וזהו שהודיענו יתייש באמרו כי ידעתי (אהבתיו) למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה'.

← וזה נראה לכוון בכוונת הכתובים (דברים כח): יקימך ה' לו לעם קדוש וגוי' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגוי' ואמר בפסוק שלאחריו והותירך ה' לטובה בפרי בטנך וגוי', ומקרא הזה אומר דרשוני, כי לשון והותירך נופל על חלק הנשאר מכל כמו: והנתר ממנו עד בקר, ומה ענינו לכאן? גם אמרו בפרי בטנך אין לו פתר כפשוטו? אמנם אחר התבוננת היטב נבין כי זאת היא הברכה העליונה אשר אין למעלה ממנה, בהקדם מ"ש הרמב"ם ז"ל אל בנו ר' אברהם וז"ל: ודע בני כי האדם המסכן בזה העולם השפל אין לו מנוחה בו, ואשרי למי שחתמו ימיו מהרה בלי טרדת הנפש עכ"ל. ותוכן כוונתו הוא כי עיקר הויות האדם בעוה"ז הוא רק הכנה להגיע לחיי הנצחיים בעוה"ב, וכשאחז"ל: התקן עצמך בפרוודור כדי שתכנס לטרקלין. והכנה זו היא כשרון מעשה המצות ושלמות הנפש. ואין שיעור להשלמה ההיא בזמן כ"א הכל תלוי בהשתדלות האדם, והיה כאשר ירים השכל את ידו, וגבר הנפש על החומר, ושבה כנעורי' בית אביה בקוצר ימים, אך אם יניח השכל את ידו וגבר החומר לעשות חיל בימי נעוריו, תצמח מאה רעה להנפש, כי צריכה להיות טרודה בעולם השפל הזה ובהבליו ימים רבים כשבעים שנה ולפעמים יותר עד שיתקן האדם את אשר עיות, ויפה כי הרמב"ם ז"ל אשרי למי שחתמו ימיו מהרה בלי טרדת הנפש, ומעתה יפלא הלא עינינו רואות השרידים אשר ה' קורא, גם המה ינובון בשיבה, ובלי ספק כי הם השלימו נפשם בימי נעורם, ולהיכן אריכות ימים של אלו?.

אמור מעתה כי בודאי הם מצד עצמם כבר חתמו ימיהם ואריכות ימים שלהם אינו לטובת עצמם, כי כבר שלמו ימיהם מצד כשרון נפשם - רק השי"ת מניחם עוד על האדמה לטובת זרעיהם וצאצאיהם ותלמידיהם, שיהנו מאורם וישלימו גם הם נפשם, ואין זה טלטול וטרדה להנפש, כי זכות הוא לה להשפיע מאורה לזולתה. וזאת הברכה אשר בירך ה' את עמו ישראל, אחר שאמר יקימך ה' לו לעם קדוש וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך, וברכס בתכלית השלימות, באופן שתושלם נפשם בימי נעורם ומצד שלימות נפשם כבר חתמו ימיהם, וימי הזקנה אשר הותירם ה' על פני האדמה אך למותר, אמר בכל זאת לא יהיה ימיהם הנותרים טלטול וטרדה רעה לנפש

האדם, כ"א לטובה להשי
הבי משמשת במקום בענ
לא יגיעו אלי

והענין הזה בעצמו הורר
ה' אלהי לעשות
בתוכחה שילמדו את התו
ציוה להם והזהירם שילנ
השי"ת: באמור ה' אלי ה
אשר הם חיים על האדמו
למה נקט דוקא כאשר צ

אמנם כשנעיין היטב בפו
ירע בעיני הרב לו
לו שום תועלת עוד מליכ
השלימות, ומצות התלויכ
את בני ישראל, כאלו נצנ
הפרשה שלא הועילה לו ו
אנכי למדתי אתכם חוק
נצטויתי גם אני לעשות כן
אין לי שום תועלת מלימו
וכן תעשו כמוני אם תגיע
הלימוד עוד תועלת עצב
והודעתם לבניך (ואולי יש
הלימוד מהפסוק שלפנינו
מה אני בחנם מצד תועל
אצלכם בחנם מצד תועלו

ועל ענין הזה בעצמו הער
חיים על האדמה ואר
למען יראו אותי כל הימינ
עד יום האחרון יום המות
ואת בניהם ילמדון כל ה'י
זה כי גם אחר שהשלים ו
ואין להם עוד חפץ ויחוס
ימיו ולהשלים נפשות תל
עצמם חיים על האדמה,
חיבור ויחוס אל האדמה,
בהשתדלות רב להטיב דר
כשלימות עצמו - ועל זה
ויסוד גדול בלימוד התורר
השלם לראות בשלימות כ
כמו ע

האדם, כ"א לטובה להשלים את בניו ואת ביתו אחריו, וזהו שאמר והותירך ה' לטובה בפרי בטנך, ה"ב משמשת במקום בעבור ותואר בפרי בטנך בשביל פרי בטנך, וזהו תכלית ברכה העליונה אשר לא יגיעו אלי כי אם יחידי סגולה בזמן הזה והכלל בעולם התיקון אי"ה.

והענין הזה בעצמו הורה לנו מרע"ה (דברים ד): ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה, ואחר שהאריך שם בתוכחה שילמדו את התורה ובוזה יהי לכבוד ולתפארת, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, ציוה להם והזהירם שילמדו את בניהם, באמרו: והודעתם לבניך, ולבסוף העריך לפניהם, מאמר השי"ת: באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהן ילמדון. - ומה שאנו צריכים להעמיד בהבנת המקראות הוא למה נקט דוקא כאשר ציוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ, הלא גם מצות שאינם תלוי בארץ לימד את ב"י.

אמנם כשנעיין היטב בפרשה זו נבין כי כולה נאמרה להוכיח ולהזהיר על לימוד התלמידים, שאל ירע בעיני הרב לחזור ולשנות להתלמידים אותן העניינים אשר כבר למד הגם שלא יצמח לו שום תועלת עוד מלימוד הזה, כי באמת ניקח מוסר השכל ממרע"ה אשר היה שם בתכלית השלימות, ומצות התלויים בארץ לא נתחייב בהם כי לא נכנס אל הארץ מ"מ ציוה ה' אותו ללמד את בני ישראל, כאלו נצטוה גם הוא עליהם, וזהו פי' הכתובים, אחרי שהודיעם מרע"ה בתחילת הפרשה שלא הועילה לו תפילתו ולא יכנס אל הארץ, אמר עתה ראה והתבונן מוסר השכל, ראה אנכי למדתי אתכם חוקים ומשפטים, כאשר ציוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ פי' כאלו נצטויתי גם אני לעשות כן בקרב הארץ אשר באמת אתם באים שמה לרשתה אתם ולא אנכי, אי"כ אין לי שום תועלת מלימוד הזה מ"מ למדתי אתכם, ממני תלמדון כמה גדולה מצות ת"ת דרבים, וכן תעשו כמוני אם תגיעו אל הארץ ותקיימו מצותיה באופן שתושלם נפשכם מכל צד ולא יהי הלימוד עוד תועלת עצמכם, מ"מ תחזרו לשנות דברים ההם להודיעם לבניכם, וזהו שאמר והודעתם לבניך (ואולי יש להמתיק זה בדברי חז"ל מסי נדרים (לג, א) שהוציאו איסור קבלת שכר הלימוד מהפסוק שלפנינו: אשר אנכי למדתי אתכם מה אני בחנם אף אתם בחנם - ולפי דברינו מה אני בחנם מצד תועלת הידיעה, אף אתם אם תהיו בתכלית השלימות באופן שיהי הלימוד אצלכם בחנם מצד תועלת הידיעה, מ"מ והודעתם לבניך - ואיסור קבלת השכר נלמד מזה ונשמע מאליו).

ועל ענין הזה בעצמו העריך מרע"ה לפניהם מאמר השי"ת: למען יראו אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בניהם ילמדון - התעורר אותם על דקדוק נכון בדברי השי"ת אחר שאמר למען יראו אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה אשר הכולה לפי פשוטו כל ימי היות האדם עד יום האחרון יום המות אי"כ איך אמר אחר זה ואת בניהם ילמדון הכי הוליל למען יראו אותי ואת בניהם ילמדון כל הימים אשר הם חיים על האדמה? אלא שהקב"ה יתייש בא להודיענו דבר זה כי גם אחר שהשלים האדם את נפשו בתכלית השלימות באופן שימיו מצד עצמו כבר חתמו ואין להם עוד חפץ ויחוס להחיים על האדמה - אחר כל זאת מוטל עליו להחיות את בניו בנותר ימיו ולהשלים נפשות תלמידי, וזה הוא פי' הקרא, למען יראו אותי כל הימים אשר הם מצד עצמם חיים על האדמה, וגם אחר זה שכבר חתמו ימיהם מצד עצמם ואין לחייהם מצד עצמם חיבור ויחוס אל האדמה, אחר כל זאת את בניהם ילמדון; - כי זה כל האדם שישתדל ויתאמץ בהשתדלות רב להטיב דרכי בני אדם כדי שישמח ה' במעשיו, ויאהב כל אדם השלמת נפש חבירו כשלימות עצמו - ועל זה אמר ר' עקיבא: כלל גדול בתורה ואהבת לרעך כמוך, בתורה דייקא. כלל ויסוד גדול בלימוד התורה שיאהב שלימות חבירו כנפשו ואהבת לרעך כמוך - וכה יהיה תשוקת השלם לראות בשלימות כל העולם ויהיה תפילתו שכל יושבי תבל מקטנם ועד גדולם ידעו את ה', כמו שהתפלל מרע"ה: מי יתן והיה כל עם ה' נביאים.

וואוהבים ל אשר בך א עצמיית ות בחברת יקח נפשות מדתו מצד ותומם, אך בד הכוונה בסבר פנים צל המזבח, קדש לה, יחזתי הערך

את המלך ולהרבות לו מדעתו עמד ש אשר עשה שו השיב לו ניו (אהבתיו)

ל עמי הארץ וגו', ומקרא עד בקר, ומה נבין כי זאת אברהם וז"ל: זיו מהרה בלי ה להגיע לחיי זו היא כשרון תדלות האדם, וצצר ימים, אך נפש, כי צריכה שיתקן האדם ז, ומעתה יפלא השלימו נפשם

ל טובת עצמם, לטובת זרעיהם רדה להנפש, כי אל, אחר שאמר השלימות, באופן אשר הותרם ה' ורדה רעה לנפש

ואל תתמה על החפץ מה שאמרו חז"ל במסי ב"ב על תפילות משרע"ה (שמות ל"ג) ונפלינו אני ועמד, ופירשו חז"ל שתפלתו ה"י שאל ישראל הקב"ה שכניתו על או"ה - לא שהרע עינו של משה רבינו ע"ה על חסידי או"ה שלא יגיעו להשגת רוח הקדש אם יהיו ראויים לכך, חס מלהזכיר, אלא אם יכירו את ה' ויאמינו בתורתו אז יכולים להגיע אפ"י למדרגת הנביאים כמו עובדיה גר אדומי וכמו ר' עקיבא שמע"י ואבטליון. - אך תפלת משרע"ה ה"י ענין אחר אם יקום אחד מהם להכיר את ה' ולדבקה בו אל יבחר השי"ת בו ובזרעו אחריו לעשות לו בית נאמן ואומה נפרדת כמו שעשה לאאע"ה, אלא יתאחדו עם בני ישראל להיות עם אחד, ולא התפלל ע"ז עד אחר שעשו ישראל את העגל, כי חשש משרע"ה אם יעשה ה' לו עוד אומה אחרת ואם הם לא יחטיאו בנפשם ולא יעשו עגל פן יתמעט ע"ז אורן של ישראל ומנשי זכותו של אאע"ה ותהי' אותם אומה, הנבחרת, ולא זרעו של אאע"ה, ע"כ התפלל שצריכים להתחבר עם ישראל ולהיות עם אחד ונפלינו אני ועמד. - אבל בלי ספק כי כמו שהתפלל משרע"ה מי יתן והי' כל עם ה' נביאים כן היתה תפלתו על כלל האנושי כולו, כל יושבי תבל יכירו וידעו את ה' ותמלא הארץ דיעה כמים לים מכסים.

ואחרי הנחותינו כי מדרך החיוב איש את אחיו יעזורו בשלימות הנפש, אי"כ יפלא על תפילת ר' נב"ה (ברכות כח, ב) "שלא אכשל בדבר ההלכה וישמחו בי חבירי" איך נתיירא רחב"ה שישמחו חביריו בתקלתו ח"ו, ושימצאו אנשים כאלו בחברת חכמים תמימי המעלה? וגם למה לא חש על כשלונו הלכה עצמה ורק על שישמחו בו חביריו? אבל הענין עפ"י מה דאיתא (ב"ב דף קלג, ב): אני ה' בעתה אחישנה, ופי' רשבי"ם שם איכסף רב עילש מרבא פן יאמר רבא בלבו אלו לא הייתי כאן ה"י דן דין שקר, קרא רבא לנחמו: אני ה' בעתה אחישנה, בעת שהצדיקים צריכים לישועה הקב"ה ממציא להם, אף אתה אני יודע בך כי מעולם לא נכשלת ולא באה תקלה על ידך שהרי עתה זמנני השי"ת קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת עכ"ל, הרי שרב עילש כמעט נכשל והקב"ה הזמין לו רבא והי' שמחה גדולה לרבא על שזכה להציל את רב עילש, ויותר טוב ה"י אלו זכהו הקב"ה שיעמוד מעצמו על האמת מבלי שיצטרך להזמנת רבא להצילו ולשמוח במצותו, וזה היה תפלת רב"ה שלא אכשל בדבר הלכה ואצטרך שליח להחזירני וישמחו בי חבירי על שזכו להצילני. אתה ה' תזכירני שאעמוד בעצמי על האמת וכן כל חבירי לא נצטרך זה לזה. אבל חלילה וחלילה שישמח איש בתקלת חברו ח"ו. [ראה לעיל חלק או"ה ס"י רח].

נחזור לענינינו אמר השי"ת המכסה אני מאברהם את אשר אני עושה וגומר כי ידעתיו למען אשר יצוה את ביתו ואת בניו אחריו ושמרו דרך ה' למען הביא על אברהם את אשר דיבר עליו לכאורה יש לדקדק בלשון הקרא למען הביא על אברהם וגו' אשר לפי המשך המקרא למען הביא נמשך אל הסמוך ושמרו דרך ה' והיה זה נראה ח"ו כעבודה הפחותה ע"מ לקבל פרס, ומה שאנו צריכים לעמוד עליו עוד, הוא כי לא נמצא בשום נביא ההתבוננות שיתבונן ה' תחלה אם ראוי להאציל עליו הנבואה מצד כשרון מעשיו מה שנמצא באאע"ה שהתבונן ה' לאמור המכסה אני מאברהם והתבוננות הזה למה?

לכן נלע"ד בודאי אי היה אאע"ה במדרגת הנבואה שיתגלה אליו דבר משפט אשר יעשה באומה או בעיר פלוני לא ימנע ממנו הנבואה כמו שנגלה לישעיה ירמיה ויחזקאל כמפורש בריש ירמיה נביא לגוים נתתיך גם במה שאינו נוגע לאומה הישראלית ככל, אך אאע"ה באמת לא הגיע אל מדרגת נבואה כזו, כי לא היה לו פנאי להתבודד עצמו במחשבתו ולקשר נפשו במדרגת נבואה כזו לפי שהיה מוטרד תמיד בלימוד התלמידים והיה דעתו מעורב בין הבריות להכניסם תחת כנפי השכינה, ואלו היו תלמידים האלו במעלה הנכונה לא היה לימודו אותם מניעת התבודדות המחשבה אך הם בתחילת לימודם היו במדרגה פחותה עד שהיה צריך להכניסם לאט לאט ובתחילת לימודם הרגילם לעבוד את ה' ע"מ לקבל פרס, ועל שהתנועע נפשו תמיד להתעסק עם קצרי דעת כאלו לא נשאר לו פנאי להתבודד מחשבותיו לנבואה כזו, אך ה' הטוב היודע מצפוני לב ונפש, ידע את אברהם, אמר הלא זה עבדי אברהם, אם גם כי לא הגיע אל מדרגת נבואה כזו

מ"מ לא יתכן לכסות פ רק ע"י שהוא מטריד ו לא יתכן שצדיק כזה י המכסה אני מאברהם, הכנתו לנבואה הוא למי העובדים על מנת לקבי הולך ממקום גבוה אל להרבות עבדי ומיודעי,

דבר זה הוא מוסר הש אליו ואיך אפשר התשובה אליו דברי חז מה' דבר למלאות לך ש ללמוד דעת את העם, נפשך מידיעת השלימות שכלך, ועל זה וכיוצא ב כוונתם כי סוד ה' לירא ויאיר לנו דברים גבוהי בכל עת ובכל מקום הנ נפלאות יראינו, להעמי כמי

ע"כ הגעתי להעתיק א ועתה אנופף ידי המתחייבים את התלמי על בינתם

איתא בירושלמי מסי ו עבדו כן ציוה מ כך אמר משה, אלא יהו ודורש והכל יודעין כי ו

* מדי דברי זכור אכור מה שד אל משה הן היום הקריבו את מדרך הכבוד, ואם תאמר לא ה התורה אשר צוה ה' את משה, ובעלת כלים אין הוכחה על די כוונת רש"י להביא ראיה שאלע שלא לאמר דבר שלא שמעו מג לפי דברי הירושלמי מוכח דיהו מעולם מה שלא שמעו מפי רבב בבעלת כלים זה הדבר אשר צו שהתורה של משה היא, ומדצ"י דין שריפת התמאת הא דיעת ו

מ"מ לא יתכן לכסות ממנו דבר, כי אין חסרון בשלימות נפשו וכל מיעוט הכנתו אל הנבואה הוא רק ע"י שהוא מטריד עצמו לכבודי ולמעני משליך נפשו מנגד וגוזל ממנה מעלת הנבואה אם כן לא יתכן שצדיק כזה יפסיד על ידי עבודתו באהבתו אותי, וזהו תואר הקרא אשר השם יתברך, המכסה אני מאברהם, היתכן שאכסה מאברהם את אשר אני עושה, הלא ידעתיו כי כל מיעוט הכנתו לנבואה הוא למען אשר יצוה את ביתו ואת בניו אחריו ושמו דרך ה' והם עוד פחותי הערך העובדים על מנת לקבל פרס למען הביא ה' על אברהם את אשר דיבר עליו, כ"כ משפיל עצמו הולך ממקום גבוה אל מקום נמוך ללמוד עם קצרי דעת כאלו וכל זה הוא עושה לכבוד שמי להרבות עבדי ומיודעי, אי לזאת שכרו מאתי תצא שבכל מיעוט הכנתו לנבואה אגלה לו כל צפון ולא יסתר ממנו דבר.

דבר זה הוא מוסר השכל להשלם, אם אמר יאמר עבד העברי חשקה נפשי בה' וחפץ אני להתקרב אליו ואיך אעשה זאת למעט בלימודי ומשכלות שלימות נפשי כדי להשלים נפש חברי? התשובה אליו דברי חז"ל: הרבה למדתי מרבותי ויותר מחברי ומתלמידי יותר מכולם - היפלא מה' דבר למלאות לך שלימות נפשך מה שהחסרת לכבוד שמו - אתה עשה את אשר צווך לעשות ללמוד דעת את העם, וה' יעשה את שלו עשה רצונו כרצונך והוא יעשה רצונך כרצונו למלאות נפשך מידיעת השלימות ויספיק לך זמן המועט להשיג השגות רבות ונשגבות עוד יותר מכדי יכולת שכלך, ועל זה וכיוצא בזה אמרו חז"ל אעפ"י שנטלה הנבואה מן הנביאים מן החכמים לא נטלה, כוונתם כי סוד ה' ליראו לגלות להם מצפוני ספוני תורתו כרצונם וחפצם ותשוקתם אליה, אל ה' ויאר לנו דברים גבוהים ורמים אף מה שלא יגיע אלינו לפי קוצר שכלינו - אני לדודי ודודי לי בכל עת ובכל מקום המוקטר ומוגש לה', אך אליו נישא לבבינו במאור תורתו יאר עינינו, ממנה נפלאות יראינו, להעמיד תלמידים הרבה יזכינו, גם בערב אל ינח ידינו אל תשליכנו לעת זקנה ככלות כוחינו אל תעזבינו, רצונינו לראות מלכינו בב"א.

ע"כ הגעתי להעתיק אפס קציהו מדברי קדושת אבינו המדברים מחיוב ומצות ת"ת דרבים - ועתה אנופף ידי שנת בעז"ה להעלות על הספר איזה גרגרים מדברי קדשו בדברים המתחייבים את התלמיד לשמוע בלימודים, והפסד המגיע להמסירים אזנם משמוע תורה ונשענים על בינתם לבדות דרך מלבם ועי"ז תפוג תורה בעו"ה, וה' יתן הטוב.

איתא בירושלמי מסי' שקלים סוף פ"ב נכנס ר' יעקב בר אידי א"ל כתיב כאשר ציוה ה' את משה עבדו כן ציוה משה את יהושע, וכי כל דיבור ודיבור שהיה יהושע יושב ודורש היה אומר כך אמר משה, אלא יהושע יושב ודורש והכל יודעין שתורתו של משה היא, אף אתה אלעזר יושב ודורש והכל יודעין כי התורה שלך היא ע"כ* ועתה נשכבה בבשתינו ותכסינו כלימותינו מה בין

* מדי דברי זכור אזכור מה שהיה מתלא בפומא דמר א"א מ"ו המחבר זצ"ל, ליישב דברי רש"י בחומש (שמיני י"ט) וידבר אהרן אל משה הן היום הקריבו את החמאתם וכ"ל רש"י אפשר משה קצף על אלעזר ואהרן מדבר הא דעת שלא היה אלא מדרך הכבוד, ואם תאמר לא היה באלעזר להשיב ת"ל (משות כא) ויאמר אלעזר הבהן אל אנשי צבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה, הרי כשרצה דיבר לפני משה והנשיאים ע"כ, והנה לכאורה דברי רש"י תמוהים כי מהא דהשיב בדין הנעלת כלים אין הוכחה על דין שריפת החמאת, דלמא הא ידע והא לא ידע? על זה תירץ אמ"ו זצ"ל כי ע"ז בוודאי לא היה כוונת רש"י להביא ראיה שאלעזר היה חכם ויודע להשיב למה שרף החמאת ואת אין צריך ראיה, אך הוה סד"א שאלעזר היה נזהר שלא לאמר דבר שלא שמע מפי משה רבינו ע"ה כמו שעשת יהושע בן נון וכמו שעשת ר' אלעזר הבבלי (יומא ס"ו ע"ב). אכן לפי דברי הירושלמי מוכח דיהושע בן נון וכן ר' אלעזר הבבלי לא היו אומרים בכל דיבור ודיבור כך אמר מורי, לפי שלא אמרו מעולם מה שלא שמעו מפי רבם, וכשהוא יושב ודורש סתם הכל יודעין שהתורה של משה היא, ושפיר הוכיח רש"י מדקאמר אלעזר בתנעלת כלים זה הדבר אשר צוה ה' את משה ש"מ דאמר לפעמים גם מה שלא שמע מפי משה דאלת"ה סתמא הל"ל והכל יודעין שהתורה של משה היא, ומדצריך לפרש ש"מ דאמר לפעמים גם מה שלא שמע מפי משה והורא הקושיא לדוכתיה למה לא אמר דין שריפת החמאת הא דעת שלא היה אלא מדרך כבודו של אהרן ודו"ק.

שאין פן כשביית-דין של מעלה דנין את האדם, בודאי לא יצא נקי בדינו.

76 ומעשה נבין פונת מאמר הנ"ל. דאם עוסק בתורה ובגמילות חסדים, ועל-ידי-זה נתעורר מדת החסד העליון, על-פן כשמזדמן לו לאדם עת צרה, חס ושלום,

עשרים וחמשה רובל-כסף. אף התנה עמו הנער, שבשנה החמישית, שכבר יהיה בקי באמנות כשאר אמנים, יתן לו האמן בכל שבוע חצי רובל-כסף. ובמשך איזה שנים נתרבה הרבה מלאכה אצל האמן, ובעל-פרחו הכרח לתן מקצת מלאכתו לאמנים אחרים שיסייעוהו בזה. ויהי היום, במשך השנה החמישית שהנער נעשה אמן שלם כשאר האמנים, והוא נתן לו חצי רובל-כסף לכל שבוע, כפי מה שהתנו ביניהם, ראה הנער שבעל-הבית שלו שלם לשאר האמנים שנתן להם מלאכתו ארבעה רובל-כסף לכל שבוע. ויאמר הנער לבעל-הבית שלו: אתה רמיתני בהמקח! הלא אנכי אמן כשאר אמנים לתקן המלאכה פראוי, ולמה אני לוקח רק חצי רובל-כסף, ולהם ארבעה רובל-כסף? ויען בעל-הבית שלו: אי סכל! וכי אתה יכול לדמות להאמנים? הלא הם לא עמלתי עליהם לעשותם אמנים, וגם אינם אוכלים משלי ואין מלבושיהם עלי, וגם בכלי אמנות שלי אינם משתמשים, שיש להם משל עצמם. מה שאין פן אתה, שעשיתך אמן, ואוכל משלי, וגם המלאכה שאתה עושה גם-פן בכלי אמנות שלי, די והותר אם אשלם לך חצי רובל-כסף לשבוע. פן הדבר הזה: כשיתבונן האדם במצוה שהוא עושה, כגון תפלין — הלא היד שמניח עליו התפלין, וגם הדעת להניח, וגם הכח לזה, וגם המעות לזה, הלא הכל הוא משל הקדוש-ברוך-הוא, ולהאדם אין לו בזה פי אם הבחירה, שיש לו רשות בזה לעשות כמו שירצה, ואפלו הכי משלם לו הקדוש-ברוך-הוא כאלו כל המעשה היה שלו. וזהו פונת הכתוב: "ולך ה' חסד וגו' כמעשהו".

זה אמרתי מכבר, ולפי דברינו שבפנים נוכל לבאר הפתוב גם באפן אחר בפשיטות. והוא, בהקשות עוד: מאי צריך לכתב "אתה",

בתב
מה
מים
טח
נדן
גלה
ידך
בוא
מה
גדם
ולא

צא
ולא
יה
דים
לים
סיים
ידך
רים
מה

שלם
ידך
נער
אמן
לו

סו גגג חסד

האון רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל
ברוך ה' תמיד
הוציא ספרו מישור

מלמעלה גם-כן איזה דין, לא יוכל לו הדין שלא לשלט בו. וזהו פגנת מאמר בלבד, ולא בחסד, דומה כמי שאין ל עליו השם יתברך בעצמו ברחמיו וב שלא ישלטו בו, כיון שהשליך את אחריו גור.

ובנין זה איתא גם-כן בבבא קמא (דף העוסק בתורה ובגמילות חסד לפניו כיוסף, דכתיב בה: "עמים ינבח

בתפלה: "אתה גבור וכו' מחיה מתים אתה", השני הוא מיתר. ובדברינו ניקא, דהפגנה — השם יתברך בעצמו הוא רב להושיע ברחמיו בחסד, מחיה מתים ברחמים רבים. מה שא שליח, היו רבים שלא היה להם כללה, והיה להם על-פי דין זכות לתחייה. וכן בכל יו כללה, הוא מפקיד נשמתו ביד הקדוש-ברוך ונפקא מנה: כשהוא מתחייב באיזה דבר פודה אותו מן המות ומחזיר נשמתו אליו, אפקיד רוחי פדיתה אותי וגו'". ומחליף הע וכמו שאמרו חז"ל: עשיר בשיו ועני בתרנגולו אליהו: בכל יום אדם נמכר ובכל יום אדם אפקיד רוחי פדיתה אותי וגו'". [נמכר] הוא "ביד אשה ימכר ה' את סיקרא". והפגנה, שנג מעשיו, כשעולה כללה נשמתו למעלה ומ יתברך ברחמיו פודהו מזה. וזהו שאנו או "נודה לך ונספר תהלתך וכו' על נשמותינו ו פי לא כלו רחמיך וכו'". הינו, שאלו היו הרבה אנשים שלא היו קמים, חס ושלום שרחמיך לא כלו, אתה פודה אותנו.

הקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא הדין שלו בענין הזה, ומנהיג אותו בחסדו, ובדאי ינצל. מה שאין כן כשעסק בתורה לבוד, ובגמילות חסדים לא עסק פראוי לו, לא נתעורר על ידו למעלה מדת החסד גם-כן פראוי, ועל-כן אם נודמן לו לאדם אחר-כך איזה צרה, חס ושלום, ומסתמא יש עליו אז

הלא "תשלם" הוא גם-כן לשון נוכח. ולפי זה ניקא הכל, דכונת הפתוב, דכשהקדוש-ברוך-הוא לבודו הוא הדין שלו לשלם לו כמעשיו, בעל-כרח מתפקפק לבסוף הדין, ומכרח להיות מערב בו הרבה ממדת החסד, כי באמת רחמיו מרבין מאד, מה שאין כן כשהדין הוא בבית-דין של מעלה. וזהו שאמר הכתוב: "ולך ה' חסד, כי אתה וגו'". רוצה לומר: כשהקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא מעין בדינו, מערב בזה הרבה חסד.

ונוכל לומר גם-כן, דזהו פגנת הכתוב: "עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו" — מה שכתוב בלשון נוכח "ואתה", ולא כמו הפסוק שלפניו שאינו מדבר בלשון נוכח. אלא הענין הוא על-פי מה שאמרו חז"ל: שלשה מפתחות לא נמסרו ביד שליח, ואחד מהם הוא מפתח של פרנסה. והטעם לזה הוא, דאלו היה נמסר המפתח של פרנסה לשליח, בודאי היו הרבה אנשים שלא היה להם מזון, וכמו שכתוב: "הנה אנכי שלח מלאך לפניך וגו' כי לא ישא לפשעכם וגו'"; מה שאין כן כשהקדוש-ברוך-הוא בעצמו הוא זן ומפרנס. וזהו שכתוב: "נתן לחם לכל בשר, כי לעולם חסדו". ועתה מבאר היטב גם הכתוב הנ"ל: "עיני כל אליך ישברו ואתה וכו'", הינו שאתה בעצמך הוא המפרנס שלהם לכל אחד ואחד בעתו. וזהו שכתוב אחר-כך: "פותר את ידך ומשביע לכל חי", הינו שעל-ידי שהוא בעצמו המפרנס, הוא משביע לכל חי; מה שאין כן אם היה על-ידי שליח. וזהו שכתוב תכף: "צדיק ה' בכל דרכיו וגו'". הינו שעל-ידי שהוא צדיק וחסיד, הוא מתנהג עמם במדת החסד, והוא משביע לכל חי. וזהו גם-כן הטעם שלא נמסר המפתח של יולדת ותחית המתים ליד שליח, כמו שאמרו חז"ל. ולכך אנו אומרים

מלמעלה גם-כן איזה דין, לא יוכל להנצל לגמרי מכחות הדין שלא לשלט בו. וזהו פונת מאמרם: כל העוסק בתורה בלבד, ולא בחסד, דומה כמי שאין לו אלוה. הינו, שיגן עליו השם יתברך בעצמו ברחמי ובחסדיו מכחות הדין שלא ישלטו בו, כיון שהשליך את מדות הקדושות ההם אחרי גו.

ובענין זה איתא גם-כן בבבא קמא (דף יז) לחד לשנא, דכל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, אויביו נופלין לפניו כיוסף, דכתיב בה: "עמים ינגח יחדו אפסי ארץ";

בתפלה: "אתה גבור וכו' מחיה מתים אתה", דלכאורה תבת "אתה" השני הוא מיתר. ובדברינו ניתא, דהכונה — שלא על-ידי שליח, כי השם יתברך בעצמו הוא רב להושיע ברחמי ובחסדיו, ומכלכל חיים בחסד, מחיה מתים ברחמים רבים. מה שאין כן אם היה על ידי שליח, היו רבים שלא היה להם כללה, והרבה מהאנשים שלא היה להם על-פי דין זכות לתחיה. וכן בכל יום כשארם הולך לישן בלילה, הוא מפקיד נשמתו ביד הקדוש-ברוך-הוא ולא ביד מלאך. ונפקא מנה: כשהוא מתחייב באיזה דבר בדין, הקדוש-ברוך-הוא פודה אותו מן המות ומחזיר נשמתו אליו, וכמה דכתיב: "בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי וגו'". ומחליף הענין על איזה דבר קטן, וכמו שאמרו חז"ל: עשיר בשיו ועני בתרנגלתו. וכן איתא בתנא דבי אליהו: בכל יום אדם נמכר ובכל יום אדם נפדה, שנאמר: "בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי וגו'". [נמכר] הוא לשון מסירה, כדכתיב: "ביד אשה ימכר ה' את סיסרא". והכונה, שנמסר לכחות הדין על ידי מעשיו, כשעולה בלילה נשמתו למעלה ומעידה עליהן, אף השם יתברך ברחמי פודהו מזה. וזהו שאנו אומרים בכל יום בתפלה: "נודה לך ונספר תהלתך וכו' על נשמותינו הפקודות לך וכו' הטוב כי לא כלו רחמיך וכו'". הינו, שאלו היו נמסרין ביד שליח, היו הרבה אנשים שלא היו קמים, חס ושלום, ממשתן; אבל אתה, שרחמיך לא כלו, אתה פודה אותנו.

ומנהיג בתורה וזר על דמן לו גליו אז
 דכונת, שלם לו ערב בו שאין כן ה' חסד, יא מעין
 ישברו ין נוכח ח. אלא כרו ביד ג, דאלו ים שלא וגו' כי בעצמו לעולם ישברו ד ואחד " הינו זאין כן ו וגו', החסד, תח של אומרים

הינו תורה שהיא ללמד לאחרני *) הוא בכלל חסד, ותורה שאדם לומד לעצמו אינו בכלל חסד, וכדאיתא בספא (דף מט): מאי דכתיב: "פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה?" וכי יש תורה שהיא של חסד ותורה שאינה של חסד? ! אלא תורה שהיא ללמד — היא תורה של חסד, ותורה שאינה ללמד — זו היא תורה שאינה של חסד. (ב) אם יש על חבירו כעס מאיזה אדם, ויכול בדבורו להסירו

7 ← *) ומכל-מקום צריך שידע האדם, שמה שמצינו בכמה מאמרי חז"ל שהאדם צריך לעסק בגמילות-חסדים, אינו יוצא בזה כל זמן שלא עסק בגמילות-חסדים ממש להיטיב לו גם בגופו, שהרי אמרו בראש-השנה (דף יח): אבני ורכא תרויהו מדבית עלי קאתו. רכא דעסק בתורה חיה ארבעין שנין, אבני דעסק בתורה ובגמילות-חסדים חיה שתין שנין. ורכא הלא למד תורה לאחרים. ויש לעיין: אם לא היה אפשר לעשות על-ידי אחרים — מאי טעמא דרכא? ואם אפשר — מאי טעמא דאבני דעסק בגמילות-חסדים? הלא אמרו במועד קטן (דף ט) דמצוה שאפשר לעשות על-ידי אחרים, אין מבטלין תורה! ואולי דאבני דהיה אז מפרסם בדורו מאד, כיון שהוא עסק בגמילות-חסדים, בודאי היה מוסיף ענינים גדולים במדת החסד, ובלתו לא היה נעשה דבר זה. וסברת רכא היה, דאינו מנח חיוב על האדם שיתחיל לעסק בדבר, כיון שלא בא מעשה לפניו, וחשש לבטול תורה. ומכל-מקום מדחוינן דהוסיפו עבור זה לאבני עשרים שנה לחייו, שמע מנה דמשמיא אסקימו לאבני. וגדר הוספת השנים נוכל לאמר בפשיטות, דמה שבטל תורה על-ידי עסק הזמן של גמילות-חסדים הוסיפו לו, כדי שלא יחסר לו מתורתו. ועוד נוכל לאמר, דבשביל שאמר הקדוש-ברוך-הוא על בית עלי: "ולא יהיה זקן בביתך כל הימים", והקדוש-ברוך-הוא נשבע: "אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה", ודיקו חז"ל דמתכפר הוא בתורה ובגמילות-חסדים, ודוע דכן ששים לזקנה, ועל-כן הוסיפו עד ששים. L

הולכים
מהם
יה רבה
א באלו
נדפאים,
א תורה.
א מציעא
הקדוש-
זר וגו'.
אודותיו,
נו יוכל
הו השם

נה חסד
דבור
ם מענין
לחברנו
להשפיל
חלילה
משפיל
י האדם
י תורה,

ספר אגדה חסד
הגאון רבי ישראל מאיר הכהן זצ"ל
היה בתלמידי חיים
הוציא ספרים מפורסמים

הקדמה

בלב מלא שמחה והודאה לה' הנני להגיש קמיה רבנן ותלמידיהון ספרי זה שחברתי "ספר אמרי ברוך עה"ת", וזה יצא ראשונה חלק ראשון על ספר בראשית, ואני תפלה ותקוה שיתקבלו הדברים על לב המעיינים והלומדים, ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקביל.

רוב בנין של ספר זה הם מהשעורים בפרשת השבוע שזכיתי למסור לתלמידי היקרים לי מאד בישיבת רבינו יצחק אלחנן מידי שבת בשבתו, ושם הספר 'אמרי ברוך' תואם מאד לשיטתי בלימוד התלמידים בדור הזה והיינו לשון אמירה שהיא לשון רכה ונעימה וכדברי חז"ל (שבת קה.) אנכי - אמירה נעימה כתיבה יהבית, והענינים המבוארים בספר זה הם דברי חיזוק על יסודי הדת של אמונה בה' והשגחה פרטית, תפלה, תלמוד תורה, וגמילות חסדים.

ד שומה עלינו לדעת ובפרט בני תורה שהתורה היא תורת חיים והיא לא רק ספר לימוד אלא ספר הדרכה לחיי האדם. ולא זו בלבד אלא איתא במדרש רבה (במדבר רבה - נשא פר' יג ס' טז) סלת בלולה בשמן זו התורה שצריכה לבלול במעשים טובים, לא די הלימוד גרידא בלא שום מעשים טובים, אלא שיש לצרף מעשים טובים יחד עם לימוד התורה ואז כמקשה אחת הרי היא נעשית תורת חיים - חיים הם למוצאייהם.

מצינו בירושלמי (ברכות פ"א הל' ב') וא"ר יוחנן הלומד שלא לעשות נוח לו אילו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לעולם ע"כ. ודברי חז"ל אלו טעונים ביאור דאיזה צורך יש בתיאור זה של נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם, האם לא סגי לומר נוח לו שלא נברא.

ובביאור הדברים יעויין בספר מעלות התורה להגאון מאור הגולה רבי אברהם אחי הגר"א זיע"א (עמ' רכב-רכת) שכתב וז"ל - ואמר אחי הגאון זלה"ה שהוא על פי מה דאיתא במס' נדה (ל:) כשהתינוק במעי אמו, מלמדים אותו כל התורה כולה, ומיד כשיצא לאויר העולם, בא מלאך וסטרטו על פיו... ואם כן כל הלומד ואינו מקיים, מוטב לו שלא יצא לאויר העולם, כי בשביל הלמוד לבד לא היה צריך לצאת לאויר העולם, שגם

הקדמה לספר אמרי ברוך - דראשית

במעיי אמו למד כל חלקו, אבל המקום משלים כונת הבריאה, שלא היה יכול לקיים התורה בעודו במעיי אמו הגם שלמדה וכו' עכ"ל. והן הן הדברים שהבאנו לעיל שתורה צריכה להיות בלולה במעשים טובים כהא שאמרו גדול תלמוד שמביא לידי מעשה. וכן שמעתי מידידי ר' אברהם ישי בערקאוויטש שליט"א שהאדמו"ר מסאטמאר זצ"ל דרש מכל בחורי הישיבה שכלם יתעסקו בעניני חסד בנוסף ללימודם בישיבה.

ספר בראשית נקראת ספר הישר כדאיתא במס' ע"ז (כה). מאי ספר הישר א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים דכתיב בהו תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו, בפשטות הכונה היא שחיי האבות היו חיים של ישרות וקדוש שם שמים במעשיהם והוא לימוד לדורות הבאים אחריהם (עיין בהקדמת הנצי"ב לספר בראשית במה שפירש בענין זה). ולכן נתייחד ספר בראשית להיקרא בשם ספר הישר שממנו יכולים ללמוד הנהגות טובות ודרך ישרה שיבור לו האדם ללכת בה. L

* * *

כאן המקום להכיר טובה ותודה לשרשים שמהם ינקתי וקבלתי השפעה בחשיבות לימוד התורה ואהבת התורה ועשיית מעשים טובים העולה בד בבד עם לימוד התורה. בימי נעורי זכיתי ללמוד בישיבה דפלעטבוש ומשם קבלתי השפעה לערכים הנ"ל. ואני מכיר טוב להנהלת הישיבה - המנהלים הרב דוד אליאד, הרב אברהם משה כהנא וכן להרב אהרן פייזויל רוס, וכן לרבתי היקרים הרב שאול רובנר, הרב מיכאל פולד ז"ל, והרב אברהם גן צבי ז"ל, והרה"ג ר' אברהם הררי רפול.

בימי נעורי אלו גם זכיתי ללמוד אצל הרב חיים שלום קאסטען שליט"א שהדריך אותי בלימוד תורה בכל המקצועות - בגמ', במדרשי אגדה, בהלכה, ובספרי חסידות. ואני תקוה שספר זה הוא קיום ללימוד התורה בהרחבה בספרים שונים. וכן קרבני להרה"ג ר' משה צבי אריה ביק זצ"ל שהיה לי לדמות של גדלות בתורה ויראת שמים בימי נעורי.

ומשם זכיתי ללמוד בישיבת רבינו יצחק אלחנן אצל הרה"ג ר' משה יגיד שליט"א, הרה"ג ר' דוד וויליג שליט"א, והרה"ג ר' מרדכי וויליג

שליט"א ובי
בימות הקיץ
שליט"א שנ
למדתי הרבו
זכיתי ללמו
וכן אבינו
הישיבה - ה
דימנטמאן ע
רוח התורה
ומשם זכ
הרה"ג ר' צ
ובפוסקים ב
יוסף שאול ו
היו שנים שי
כמו כן ז
מנחם דוב ג
בישיבת רבנ
במשך ה
בישיבת רבי
פנינים יקרינו
אלו עה"ת ע
וכן יש להכי
בפרשת השנ
הישיבה
בזה להכיר ו
נחום לאס ע
לנהל הישיבו
ישאו ברו
הישיבה בכל